Ahi Evran Üniversitesi
Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

http://kefad.ahievran.edu.tr

Investigation of Life Satisfaction and Life Quality of Families Having Gifted Children and Children with Special Needs

Güliz Kaymakcı
Gizem Devran Bulut
Barış Doğrukök

Article Information

DOI: 10.29299/kefad.1252076

Received: 16.02.2023
Revised: 17.05.2023
Accepted: 15.06.2023

Keywords:
Intellectually diasabled,
Giftedness,
Quality of Life,
Life Satisfaction

Abstract

This study seeks to compare both the satisfaction with and life quality of parents of gifted children and those of children with special needs (Intellectually disabled) and to examine the effects of different variables on their satisfaction's on their life and quality. The study employed a quantitative relational survey model. The purposive sampling method was employed to determine the study sample and thus the sample contained 192 families having gifted children and 126 families having intellectually disabled children from different regions in Turkey; thus, in total, 318 families have been included in the study. The Beach Family Life Quality Scale and Life Satisfaction Scale were used for data collecting. Results revealed that family income level influenced the satisfaction with life of those with talented/gifted children and that the level of family education influenced their life quality. A low correlation in positive direction was seen between life satisfaction and life quality of the parents of gifted children. A positive medium correlation was found when the life satisfaction and life quality of parents with ID pupils were compared.

Özel Yetenekli Çocuğa ve Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ailelerin, Yaşam Doyumları ve Yaşam Kalitelerinin İncelenmesi

Makale Bilgileri

DOI: 10.29299/kefad.1252076

Yükleme: 16.02.2023
Düzeltme: 17.05.2023
Kabul: 15.06.2023

Anahtar Kelimeler:

Zihinsel Engelli,
Özel Yetenek,
Yaşam Kalitesi,
Yaşam Doyumu

Öz

Çalışmanın amacı, normal zihinsel işlevler açısından gelişim eğrisi açısından iki uç kutupta yer almakta olan özel gereksinim gruplarında özel yetenekli veya zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerde yaşam doyumu ve yaşam kalitelerinin karşılaştırılması ile çeşitli değişkenlerin etkisinin incelenmesidir. Çalışma, bir nicel araştırma yöntemi olan, ilişkisel tarama modeli bağlamında yapılmıştır. Maksatlı örnekleme yöntemi çerçevesinde belirlenen araştırmanın örneklemi, özel yetenekli çocuğa sahip 192 aile ve özel gereksinimli (zihinsel engelli) çocuğa sahip 126 aile, toplamda 318 aileden oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerinin elde edilmesi; "Aile Bilgi Formu", "Beach Aile Yaşam Kalite Ölçeği" ve "Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın analizi SPSS 20.0 istatistik paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda; özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu üzerinde, aile gelir düzeyinin; yaşam kalitesi üzerinde, aile eğitim düzeyinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumu ile yaşam kalitesi arasında düşük düzeyde ve olumlu yönlü ilişki tespit edilmiştir. Özel gereksinimli (zihinsel engelli) çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu üzerinde, ailedeki özel çocuk sayısının; yaşam kalitesi üzerinde ailedeki özel çocuk sayısının, ebeveyn eğitim düzeyinin ve gelir düzeyinin etkili olduğu saptanmıştır. Zihinsel engeli olan çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum ile yaşam kalitelerinde orta seviyede olumlu (pozitif) yönelimli bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.

Sorumlu Yazar: Güliz Kaymakcı, Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye, gulizkaymakci@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3428-5214.
Yazar2: Gizem Devran Bulut, Uzman Öğretmen, Zile Özel Eğitim Uygulama Okulu, Türkiye, devrangizem@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8412-6019.
Yazar3: Barış Doğrukök, Dr. Öğretmen, MEB. Karatay Bilim ve Sanat Merkezi, Türkiye, barisdogrukok@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9010-4978.
Alt Bilgi: A part of this study was presented as an oral presentation at the 12th National Special Education Student Congress held in Tokat Gaziosmanpaşa University on 24-27 November 2022.
Atıf için: Kaymakcı, G., Devran Bulut, G. & Doğrukök, B. (2023). Özel yetenekli çocuğa ve özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin, yaşam doyumları ve yaşam kalitelerinin incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(3), 1952-2010.

Giriş

ÖY çocuklara, diğer bireylerden farklı olduğunun hissettirilmesi, bireyin kendini diğer bireylerden daha üstün hissetmesi, kardeşleri ve akran iletişiminde güçlük yaşaması, akranları tarafından görmezden gelinmesi, bireylerin kendini ifade etmekte güçlük yaşaması ve içine kapanması aile bireyleri ile iletişim kurmakta güçlük çekmesi çocukların normalden daha fazla ilgi ve alakaya ihtiyaç duyması gibi nedenler ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin zorlanmalarına neden olmaktadır (Fonseca, 2011). Yaşanan bu sorunlar ebeveynlerin yaşam doyumları ve yaşam kaliteleri üzerinde etkili olmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemiz için de önem arz eden bir kitle olan Özel Yetenekli (ÖY) çocuklar, aslında yüksek öğrenme kabiliyetleri dolayısıyla toplumsal dinamikleri aktive edebilecek önemli bir farklılığa sahiptirler (Tomlinson, 2013). Toplumların yaklaşık %2 'sini oluşturan ÖY bireyler, aslında doğuştan edinilen ve sonradan eğitim yoluyla geliştirilebilen bir yetiye yani özel yeteneklilige sahiptirler (Gagne, 2010). Tannenbaum fırsatlar, çevrenin etkisi, bireysel kabiliyet, bilişsel olmayan etkenler ve yetenek arasında bulunan ilişkinin birbiriyle kesişiminin merkezine zekâyı oturtmaktadır (Coleman ve Cross, 2005). Ancak günümüzde özel yeteneklilik hususunda Renzulli'nin 1986 yılında yapmış olduğu, "motivasyon ve yaratıcılık aslında birbiriyle bağlantılı ise ortalamanın üstünde bir yeteneği yani üstün yetenekliliği belirtmektedir" ifadesi hala geçerliliğini sürdürmekle beraber, üstün yeteneklilik, birden fazla yetenek veya zekâ alanlarında yaşıtlarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösteren veya gizil güce sahip olan, üretkenliği kuvvetli ve verilen işlerde başarılı sonuç alan, verilen işi tamamlamada yüksek görev bilincine sahip bireyler için kullanılan bir kavramdır (Akkanat, 1999). Üst düzey entelektüel, üretkenlik ve önderlik becerilerine sahip üstün yetenekli bireylerin sanat dallarında yüksek performans gösterdikleri belirtilmektedir (Özbay, 2013). ÖY çocuklara sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi ile ilgili alanyazında yaşam kalitesi kavramının çok yönlülüğü ile ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadığı sınırlılıklar ilişkilendirilmiştir. Yaşam kalitesi ile ilgili tanımlarında bahsi geçen boyutların; genel sağlık durumu, sosyo-ekonomik düzey, mutluluk, fiziki ve maddi iyilik hali, sosyal ve kültürel yaşam etkinliklerinde, sosyal etkileşimlerde doygunluk olduğu görülmektedir (Evans, 1994). Çocukların özel bir eğitime gereksinim duyması ve bu eğitimin sağlanması noktasında bazı sınırlılıkların olması, ÖY çocukların eğitim harcamalarının diğer çocuklara göre daha yüksek olması ebeveynlerin ekonomik yönden güçlük çekmelerine neden olabilir. Ayrıca ÖY tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuklarının akranlarından gelişimsel olarak farklı olması sebebiyle daha fazla bilgiye ihtiyaç duymalarının dışında çocuklarının duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarından ziyade bilimsel meraklarını karşılamak, çocuklarının hangi gelişim döneminde olduğunun farkında olarak onları doğru bilgiye yönlendirebilmek, eğitim alabilecekleri kurumları ve destek eğitimleri belirlemek için çocuklarıyla ilgili konulara diğer velilere göre daha fazla zaman ayırmaları gerekmektedir (Toprak, 2018).

Tüm dünyada önem arz eden bir grup olan özel eğitim gereksinimi olan çocuklardan birisi de, zihinsel engelli (ZE) tanısı almış çocuklardır. Bu bireyler "zekâ veya biliş" ve "öğrenmedeki

yetersizlik" ile değerlendirilmekte ve Türkiye'de Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2018) "zihinsel engelli birey" olarak tanımlanmaktadır. Bu bireyler, gündelik hayatını idame ettirmekte güçlük yaşayan bireyler olup görülme sıklığı zekâ açısından incelendiğinde yaklaşık %3'e kadar çıkabilmektedir (Cavkaytar ve Diken, 2005). ZE bireyler farklı derece ve oranlarda çevrelerine uyum sağlamakta güçlük yaşayan ve bu güçlükleri aşabilmeleri yalnızca verilecek yardım ve kontrolle sağlanabilen bireyler olarak tanımlanmıştır (Tregold, 1937). Doll (1941) ise ZE bireyi sosyal uyumunda yaşadığı güçlük, bilişsel olarak normal gelişim gösteren akranlarından geride olma, fiziksel ve ruhsal gelişimlerinde duraksama ve kopukluklar yaşama, olgunlaşmanın gecikmesi, doğuştan gelen kalıtımsal bir sebebin olması ve bunun geriye dönük olarak düzeltilemez olması olarak 6 farklı kritere bağlamıştır. Tregold (1937) ve Doll (1941) yaptıkları bu tanımlamalar ile alanyazına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Ancak ilerleyen süreçte alanyazında yaşanan gelişmelerle ZE bireylerin de eğitilebilir olduğu anlaşılmıştır (Patton, 1988). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre ZE birey; "bilişsel fonksiyonları ile soyut düşünme, iletişim, günlük yaşam ve öz bakım kabiliyetlerinde var olan zihinsel yetersizlikleri sebebiyle akranlarından farklı olarak bireyselleştirilmiş bir eğitime ihtiyacı olan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Özellikle özel eğitimde, elverişli koşullar oluştuğunda, istendik yönde davranış değişikliği ve bunun sonucunda da öğrencide gözlemlenebilen bağımsız ve olumlu tepkiler oluşabilmektedir. Bu davranışların kalıcı ve sistematik bir şekilde özel gereksinimli çocuklara kazandırılması ise ancak ailenin desteği ile olmaktadır (Kabataş ve Çiftçi, 2019). Bir çocuğun engelli olarak dünyaya gelmesi, ailedeki diğer bireylerin duyguları ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyen, gelecek planlarını zora sokan, umutsuzluğa sürükleyen, maddi ve manevi olarak aileyi zora sokan bir durum iken özellikle normal gelişim gösteren ya da özel yetenekli özelliklere sahip çocukların dünyaya gelmesi, ailedeki diğer bireylerin sosyal ortamlarında, geleceğe yönelik beklentilerinde, yaşamlarında ve iktisadi konularda olumsuz yönde bir etki etmemektedir (Akandere, Acar ve Baştuğ, 2009). Işıkhan'a göre; aile de engelli bir çocuğun doğumuyla birlikte ailede şok, inkâr etme, üzüntü hali, kızgın olma, suçluluk hissetme, kaygı duyma, ani kriz durumları, dış dünyaya karşı güvensizlik, hayal kırıklığı ve öz saygıda azalma gibi durumlar yaşanabilmektedir (Işıkhan, 2005). Bu durumların hepsi özel eğitim gereksinimi olan çocuklarda eğitimin önemli bir ayağı olan ailenin yaşam kalitesini ve doğal olarak yaşam doyumunu etkilemekte ve eğitime de yansımaları olumsuz olmaktadır.

Yaşam doyumu kavramına ilişkin pek çok tanımlama vardır. Balkanlı'ya (2008) göre; bireyin yaşamdan beklentisi ve bu beklentisinin, gereksinimlerinin ve bunların ne ölçüde gerçekleştiğiyle ilgili değerlendirmesidir. Yani bireyin kendi hayatını bireysel olarak yorumlayabilmesi, eleştirebilmesidir (Diener ve diğerleri., 1985). Yaşam doyumu kavramıyla beraber çoğunlukla bireysel olarak iyi olma hali karşımıza çıkmaktadır. Farklı bir deyişle "öznel iyi olma hali" yapısının altında yer alan ve daha çok bilişsel bir bileşen olduğu görülmektedir. Öznel iyi olma hali aslında kişinin kendi hayatına yönelik olarak gerçekleştirdiği duyuşsal ve bilişsel eleştirmeleridir. Bu içsel

eleştirmelerin zevk, duygu ve ruh bütünlüğü duygusal değerlendirme kısmını oluşturur (Proctor, 2008). Duyuşsal değerlendirmelerin öznel olması bu nedenle sabit ve değişimlere kapalı olmaması, dış etkilere açık olması ve değerlendirme açısından ölçme zorlukları sebebiyle duyuşsal yaşam doyumu yerine bilişsel yaşam doyumu kullanımının daha sık olduğu görülmektedir (Diener ve diğerleri., 1985).

Bugünün toplumların ulaşmayı amaçladığı en önemli evrensel hedeflerden birisi yaşam kalitesini arttırmaktır. Genel olarak Maslow'un (1970) ihtiyaçlar hiyerarşine göre değerlendirilmektedir (Aydıner-Boylu, ve Paçacıoğlu, 2016). Uluslararası literatür incelendiğinde yaşam kalitesini belirlemede sağlık, sosyo-ekonomik düzey, aile desteği, aile içi ilişkiler, engellilere yönelik destekler, dini ve kültürel inançlar ile hobiler ve sosyal etkinliklere katılımın önemli etmenler olduğu belirlenmiştir (Smith-Bird ve Turnbull, 2005). Özkan (1999) yaşam kalitesini, çok yönlü değerlendirilirken, hayat konforu, ekonomik düzey ve sağlık durumu olarak belirlemiştir. Yaşam kalitesi; fiziki sağlık durumu, ekonomik düzey, aile ve arkadaş ilişkilerinde sosyal tatmin, sağlıklı ruhsal durum, geleceğe güvenle bakabilme ve manevi tatmin, sosyo-kültürel alışkanlıklar ile yaşam algılarına bağlı olarak değişkenlikler gösterir (Kayıhan, 2007). McCall (1975); yaşam kalitesini tanımlarken mutluluk ile ilişkilendirmektedir. Yaşam kalitesini tespit etmenin en iyi yolunun insanların "mutluluk talep ve beklentilerinin" karşılanma düzeylerini ölçmek olarak tanımlamaktadır (McCall, 1975, aktaran Özmete, 2010).

ZE çocukların diğer çocuklardan en belirgin farkı, zihinsel becerilerindeki farklılıklarıdır. Öğrenme adımları genellikle bütün çocuklar için aynıdır. Fakat zihin engelli çocuklar akranlarına nazaran öğrenme hızı açısından geri kalmaktadırlar. Bellek ve dikkat süreleri kısıtlıdır, öğrenilen becerileri genellemede ve öğrendiklerini transfer etmede güçlük çekmektedirler (Yılmaz, 2011). Bu nedenlerden dolayı ebeveynlerin, yaşayış biçimlerini ve gündelik hayatlarını yetersizlikten etkilenmiş çocuklarına göre yeniden şekillendirmeleri gerekir. Günlük yaşamın getirisi olan sorumluluklarının, bu özel çocuklara sahip olmanın yarattığı stresin artmasıyla birlikte yerine getirmede güçlük yaşayabilirler ve insanlarla olan iletişimlerinde sınırlılık yaşayabilirler. Bunun neticesinde kendilerini ve çocuklarını toplumdan soyutlama, kendilerini toplum içinde savunmasız hissetme… Vb pek de sağlıklı sayılamayacak bazı savunma mekanizmaları geliştirebilirler (Ellis ve Hirsch, 2000). Yaşanılan bu stres, aile bireylerinin çocukları ile etkili iletişim kurma, çocuklardan yapabilirliklerinden daha üst düzey beklentiler içine girme, çocukların yalnızca fiziksel ihtiyaçlarına odaklanıp çocukların duygusal ihtiyaçlarını yok sayma ve çocuğu kabullenememe gibi yaklaşımlara neden olmaktadır (Küçüker, 1993). ZE çocuğa sahip olmak ailelerde çocuğa karşı aşırı düşkün bir ilişki geliştirmeleri, çocuğun özel eğitime gereksinim duyması ve gelecek kaygısı taşımaları gibi ruhsal yaşamları üzerinde önemli etkilere neden olmaktadır (Akkök, 2003). Tüm bu sorunlar ebeveynlerin yaşam doyumları ve yaşam kalitelerini etkilemektedir. ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi birçok farklı boyutta incelenmiştir. Bu boyutlar aile bireylerinin genel sağlık durumları, ailenin içinde bulunduğu sosyo-

ekonomik düzey, aile bireyleri içindeki ilişkiler, ailenin engelli ve aile desteği alıp almadığı, yaşanılan toplumun inanç faktörü, ailenin sosyal etkileşim düzeyleri gibi farklı birçok boyut özel gereksinimli tanısı almış çocuğun ebeveynlerinin yaşam kalitesini etkilemektedir (Smith-Bird ve Turnbull, 2005).

Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu [BAAK] (1995) verilerine göre; yaşanılan yetersizlik durumundan ekonomik düzeyi düşük aileler, ekonomik düzeyi yüksek seviyede olan ailelere göre daha fazla etkilenmektedirler. Yetersizlikten etkilenen bireylerin ihtiyaç duyduğu hizmetler çok yönlü ve süreğen hizmetlerdir. Ebeveynlerin bu ihtiyaçları giderebilmesi için ekonomik yönden yeterli ve belirli bir düzeyde olması gerekmektedir. BAAK (1995) araştırmalarına göre yetersizlikten etkilenen bireyin doğumu ile ailelerde yaşanan desteğe ihtiyaç duyma durumunun gelişmesi, kaygı bozukluğu oluşması, çocuğun yaşanılan toplumsal çevreden kabul görememesi, yadırganması ve dışlanması nedeniyle aile ilişkilerinde anlaşmazlıklar yaşanması hem çocuğun hem de ebeveynlerin negatif yönde etkilenmesine sebebiyet vermektedir.

Yaşam doyumunu arttırmak için kullanılan yöntem ve stratejilerin olumlu sonuçlar vermesi yaşama dair başarı, sağlık gibi etmenleri olumlu yönde arttırması yaşam doyumu kavramının bilimsel olarak araştırılmaya uygun bir terim olduğunu göstermektedir (Naftali ve VellaBrodrick, 2008). ÖY tanısı almış çocuğu olan anne ve babaların yaşına uygun düzeyde gelişim gösteren çocuğa sahip ailelere göre, çocuklarına daha bağımlı oldukları (Yıldırım, 2012) ve ebeveynlerin çocuklara yetememe endişesi ile daha fazla sorumluluk hissetmeleri (Köksal-Konik, 2014) göz önüne alındığında ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları hakkında bilgi vermektedir. ZE çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuklarına süreğen bir ilgi gösterme sürekli ihtiyacı çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmeleri ve desteğe gereksinim duymaları, ebeveynlerin çocukla ilgilenmediği zamanlarda ya da kendilerine zaman ayırmaları durumunda suçluluk psikolojisine girmeleri ebeveynlerin sosyal etkileşimlerde sınırlılık göstermesine neden olmaktadır (Karaçengel, 2007). Katılım sağlanan sosyal etkinliklerde toplumun yeterli bilince sahip olmamasından kaynaklı aileye çocukla ilgili örseliyici tanımlamalar yapılması ya da bilinçsizce sorulan sorular aileleri yaralamakta ve bu duruma maruz kalan ebeveynlerin kendilerini toplumdan soyutlamalarına neden olmaktadır (Gargiulo, 1985). Tüm bunlar göz önüne alındığında ZE çocuğa sahip olan ebeveynlerin yaşam kalitesinin olumsuz yönde etkilenmesi kaçınılmaz görünmektedir. Benzer şekilde normalüstü sarf edilen çaba neticesinde ÖY çocuklara sahip aileler kendilerine boş zaman ayırmakta, yaşam kalitesini yükseltecek etkinlikleri yapmakta zorlanabilirler.

Araştırmacın Amacı

Literatür incelendiğinde özel gereksinimli grup içerisinde iki farklı uçta bulunan bu iki farklı grup ebeveynlerinin bir arada bulunduğu karşılaştırmalı bir çalışmaya rastlanmaması ve böyle bir çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülerek çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmada zekâ gelişimi açısından, gelişim eğrisinde iki uç tarafta bulunan çocuklara sahip ailelerde

yaşam doyumu ve yaşam kalitesinin belirlenerek, farklı değişkenlerin etkisinin açığa çıkarılması hedeflenmiştir. Ayrıca yaşam doyumu ve yaşam kalitesinin ebeveynlerde çocuğun tanısına bağlı olarak değişiklik gösterip göstermediği ve arasındaki ilişkinin de incelenmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu nedenlerle bu araştırmada; ZE tanılı çocuğa sahip olan ile ÖY tanılı çocuğa sahip olan farklı ailelerin yaşam doyumu ile yaşam kalitesinin karşılaştırılması ve ebeveynlerin hem yaşam doyumu hem de yaşam kalitesine farklı değişkenlerin etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacına yönelik şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu hangi düzeydedir?

2. ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu;

a) yakınlık durumu,

b) tanı almış çocuğun cinsiyeti,

c) ebeveyn eğitim düzeyi,

d) ebeveyn gelir düzeyi,

e) özel çocuk sayısı açısından istatistiki değerlerce anlamlı farklılık göstermekte midir?

3.ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi hangi düzeydedir?

4.ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi;

a) yakınlık durumu,

b) tanı almış çocuğun cinsiyeti,

c) ebeveyn eğitim düzeyi,

d) aile ortalama gelir düzeyi,

e) özel çocuk sayısına açısından istatistiki değerlerce anlamlı farklılık göstermekte midir?

5.ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu hangi düzeydedir?

6. ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu;

a) yakınlık durumu,

b) tanı almış çocuğun cinsiyeti,

c) ebeveyn eğitim düzeyi,

d) aile ortalama gelir düzeyi,

e) özel çocuk sayısı açısından istatistiki değerlerce anlamlı farklılık göstermekte midir?

7. ZE tanılı çocuğu olan ebeveynlerin yaşam kalitesi hangi düzeydedir?

8. ZE tanılı çocuğu olan ebeveynlerin yaşam kalitesi;

a) yakınlık durumu,

b) tanı almış çocuğun cinsiyeti,

c) ebeveyn eğitim düzeyi,

d) aile ortalama gelir düzeyi,

e) özel çocuk sayısı açısından istatistiki değerlerce anlamlı farklılık göstermekte midir?

9. ÖY tanılı veya ZE tanılı çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu arasında istatistiki değerlerce anlamlı bir fark var mıdır?

10. ÖY tanılı veya ZE tanılı çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi arasında istatistiki değerlerce anlamlı bir fark var mıdır?

11. ÖY tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu ve yaşam kalitesi arasında nasıl ilişki vardır?

12. ZE tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu ve yaşam kalitesi arasında nasıl ilişki vardır?

Sınırlılıklar

Bu çalışma özel gereksinimli bireylerin aileleri ÖY bireylerin aileleri ve ZE bireylerin aileleri ile sınırlıdır.

Yöntem

Birden fazla değişkenin birbiriyle bağlantılarını saptamak ve gerekçelerine dayalı olarak sonuçları elde etme imkanı sağlayacak olan bilgileri elde edebilmek için yapılan araştırmalar ilişkisel (Korelasyonel) araştırma olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri., 2014). Tarama deseninde, belirli bir evren içerisinde seçilmiş olan bir grup ile yapılan araştırmalar vasıtasıyla evrenin tamamındaki yönelim, davranış veya düşüncelerin istatiksel olarak belirlenmesine imkân tanır (Creswell, 2012). Bu çalışma için ÖY ve ZE çocuğa sahip ebeveynlerin, yaşam doyumları ve yaşam kaliteleri çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmiş olup ayrıca yaşam doyumları ve yaşam kaliteleri arasındaki ilişki ortaya çıkarılmıştır. Bu nedenle araştırmada ilişkisel tarama modeli olarak adlandırılan, nicel araştırma yöntemlerinden bir tanesi uygulanmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, çocukları Tokat, Konya, Muğla, Antalya ve İzmir ilerindeki Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer almakta olan Bilim ve Sanat Merkezlerin'de [BİLSEM] eğitim almakta olan ÖY BİLSEM öğrencisine sahip aileler ve eğitsel değerlendirme ve tanılanmasını Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde [RAM] yapılmış ZE çocuğa sahip ailelerden oluşmaktadır. İncelenen durumla ilgili birbirine uç durumların araştırmacılara değişkenliği daha net göstermesine imkân verebilmesi açısından daha verimli bulunması (Büyüköztürk ve diğerleri., 2014) düşünülerek amaçsal örnekleme yöntemleri arasında belirtilen aykırı durum örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Belirlenen araştırmanın örneklemi ise 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılının 1. Döneminde BİLSEM okullarında öğrenim görmekte olan ÖY tanısı almış çocuğa sahip 192 aile ve MEB'e bağlı okullarda

öğrenim görmekte olan ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan 126 aileyle birlikte toplamda 318 aileden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; "Aile Bilgi Formları", "Yaşam Kalite Ölçeği" ve "Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırmacılar tarafından ÖY ve ZE çocuğa sahip olmanın farklı etkilere sahip olması göz önüne alınarak iki ayrı aile bilgi formu oluşturulmuştur. ÖY çocuğa sahip ebeveynler için oluşturulan formda ebeveynlerin sahip oldukları özelliklerin belirlenmesi amacıyla yakınlık düzeyi, tanı almış çocuğun cinsiyeti, ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn gelir düzeyi, ailede başka ÖY çocuk sahibi olma durumu değişkenlerinin belirlenmesine yönelik sorulara yer verilmekte; ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babalar için hazırlanmış formda ise ebeveynlerin niteliklerinin belirlenmesi amacıyla yakınlık düzeyi, tanı almış çocuğun cinsiyeti, ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn gelir düzeyi, ailede başka ZE çocuk sahibi olma durumu değişkenlerinin belirlenmesine yönelik sorular yer almaktadır.

Ayrıca bu çalışmada ebeveynlerin yaşam kalitelerini belirlemek amacıyla Meral ve Cavkaytar (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlaması gerçekleştirilen, orijinali Summers ve arkadaşları yönetimindeki "Kansas Üniversitesi Beach Aile ve Yetersizlik Merkezi" tarafından 2006 yılında geliştirilmiş olan "Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği" kullanılmıştır (Beach Center on Disability, 2006). Ölçek katılımcılarda "memnuniyet" durumu hususunda bilgi vermektedir. "Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği" özel gereksinimli tanısı almış çocuğa sahip aileler için geliştirilmiş olup 25 madde, beş alt boyuttan oluşan ve "hiç uygun değil (1 puan)" ile "tamamen uygun (5 puan)" arasında ifade puanlaması değişkenlik gösteren, 5'li likert türünde bir ölçektir. Yaşam kalitesi ölçeği temelde aile içindeki bireylerin birbirleriyle olan etkileşimlerini, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere rehberlik etme sürecini aile bireylerinin çevrelerinden almış oldukları desteği ve yetersizlik durumuna ilişkin olarak çevreden alınan desteğin hissedilebilirlik düzeyini ölçme amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. "Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği"nden elde edilebilecek maksimum skor 125, minimum skor ise 25'tir. Katılımcıların, ölçeğin bütünü için elde ettikleri puanının veya alt boyut puanlarının artması katılımcılarda yaşam kalitesinde var olan artışı gösterdiği kabul edilmektedir. Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin yer almakta olduğu orijinal araştırma makalesinde ölçek geneli için α=0.92 olarak bulunmuş olup bu çalışmada kullanması açısından hem geçerli ve hem de güvenilir bir ölçek olduğu görülmektedir (Meral ve Cavkaytar, 2013). Bu çalışmada ölçek geneli için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı α=0.89 olarak belirlenmiştir ve bu anlamda bu çalışmada kullanım için yeterli güvenirliktedir denilebilir.

Bu çalışmada son veri toplama aracı olarak; ebeveynlerin yaşam doyumlarını belirlemek için Deiner ve diğerleri (1985) tarafından orijinali geliştirilen ve Türkçe dil uyarlama çalışması Yetim

(2003) tarafından gerçekleştirilmiş olan "Yaşam Doyumu Ölçeği"kullanılmış olup, ölçek 1 faktör, 5 maddeden oluşmakta ve 7'li likert yapısında kendini değerlendirme tipinde bir ölçektir. Bu veri toplama aracı, ailenin genel anlamda beklentileri ile sahip olduklarının aile tarafından karşılaştırılmasıyla hissedilen durumun ölçülmesini amaçlamaktadır. Orijinal çalışmada Cronbach Alpha güvenirlik katsayı değeri α=0.86 şeklinde elde edilmiştir. Bu çalışmada ise Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı α=0.90 şeklinde belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen tüm veriler, SPSS.20. istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veri analizine başlanmadan önce toplam puanlar üzerinden uç değer incelemesi yapılmıştır. Bu çalışmada grupların normalliğini belirlemek amacıyla Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmış olup Skewness değerinin-.62 ile .27 arasında, Kurtosis değeri ise -.46 ile 1.12 arasında değiştiği görülmüştür. Tabachnick and Fidell'e (2013) göre Kurtosis ve Skewness değerleri-1.5 ile +1.5 arasında bir değerde olduğunda verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir. Anlamlılığın ise bu çalışmada p=0.05 düzeyinde gerçekleşeceği kabul edilmiştir. Çalışmada ailelerin sosyo-demografik niteliklerinin incelenmesi için betimsel istatistik yöntemlerinden frekans ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır. Verilerin homojen bir dağılım gösterdiği belirlenmiş olup, alt problemlere yönelik analizlerde t-testi, tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA), Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı= Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Etik Kurulu Etik değerlendirme kararının tarihi= 29.12.2022

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 01-60

Bulgular

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Hangi Düzeydedir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyinin belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen betimsel analizler sonucu elde edilen bulgular Tablo 1'de frekans ve yüzde dağılımı ile verilmiştir.

Tablo 1. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyi*

Düşük		Orta		Yüksek		Toplam		$\bar{X}$	S
N	%	N	%	N	%	N	%	14.57	5.17
98	51.0	87	45.3	7	3.6	192	100.0		

Tablo 1 incelendiğinde ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum genel puan ortalaması 14.57 ve standart sapma değeri ise 5.17 olmakla beraber, ebeveynlerin yaşam doyumu %51 oranında düşük düzeyde (N=98), %45.3 oranında orta düzeyde (N=87), %3.6 oranında yüksek düzeyde (N=7) yaşam doyumuna sahip oldukları görülmektedir. Farklı bir deyişle ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyinin düşük olduğu söylenebilir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Yakınlık Durumu Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumunun yakınlık durumuna göre belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumun yakınlık durumuna göre t -testi sonuçları*

Yakınlık durumu	N	$\bar{X}$	S	T	p
Anne	146	14.80	4.96737	1.08	.28
Baba	46	13.85	5.77722		

Tablo 2'ye göre ebeveynlerin ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda yakınlık durumu istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(190)} = 1.08$, $p>0.05$]. Tablo 2 incelendiğinde, örneklemi oluşturan 192 kişiden 146'sını annelerin, 46'sını ise babaların oluştuğu ve ÖY çocuğa sahip annelerin yaşam doyum puan ortalamasının ($\bar{X}$: 14.80), ÖY çocuğa sahip babaların yaşam doyum puan ortalamasına ($\bar{X}$: 13.85) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında, yakınlık durumunun ÖY olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı söylenebilir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Tanı Almış Çocuğun Cinsiyeti Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumunun tanı almış çocuğun cinsiyetine göre belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna tanı almış çocuğun cinsiyetine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam doyumu				
Tanılanmış çocuğun cinsiyeti	N	$\bar{X}$	S	t	p
Kız	114	14.36	4.97	-.67	.50
Erkek	78	14.87	5.48		

Tablo 3'e göre ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda tanı almış çocuğun cinsiyeti istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(190)}$ = -.67, p<0.05]. Tablo 3'te, örneklemi oluşturan 192 kişiden 114'nü kız, 78'ni ise erkek çocukların oluştuğu ve ÖY kız çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum puan ortalamasının ($\bar{X}$: 14.36), ÖY erkek çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum puan ortalamasına ($\bar{X}$: 14.87) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, tanı almış çocuğun cinsiyeti değişkeninin ÖY olduğu belirlenmiş çocuğu olan ebeveynlerin yaşam doyumuna istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı saptanmaktadır.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Ebeveyn Eğitim Düzeyi Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu, ebeveyn eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu nedenle ilk olarak varyansların eşitliği kontrol etmek amacıyla Levene Testi sonucuna bakılmıştır. Bu test sonucunda p>0.05 bulunduğundan varyansların eşit olduğu varsayımı doğrulanmıştır (L=1.90; p=0.67). Aritmetik ortalamalar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına dair yapılan varyans analizi sonuçları tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna ebeveyn eğitim düzeyinin etkisine yönelik ANOVA sonuçları*

N, $\bar{X}$ ve S Değerleri				Yaşam Doyumu ANOVA Sonuçları					
Eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	S		Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
İlkokul	38	14.84	5.87	Gruplararası	87.369	5	17.474	.65	.67
Ortaokul	22	15.64	5.18						
Lise	11	14.82	5.21	Gruplariçi	5023.750	186	27.009		
Ön Lisans	72	14.33	4.90						
Lisans	17	12.82	4.76	Toplam	5111.120	191			
Lisansüstü	32	14.57	5.22						

Tablo 4'te verilen analiz sonuçları, özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan ebeveynlerin yaşam doyumuna ebeveyn eğitim seviyesinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir [$F_{(5\text{-}186)}$= .65, p>0.05]. Bu durum; özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babalarda yaşam doyumuna anne veya babanın yanı genel bir ifade ile ebeveyn eğitim seviyesinin etkisi olmadığı şeklinde de belirtilebilir.

"ÖY Çocuğu Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Aile Ortalama Gelir Düzeyi Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi olan ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna, ebeveyn gelir düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir.

Varyansların eşitliği kontrol etmek amacıyla Levene Testi sonucuna bakılmıştır. Bu test sonucunda p>0.05 bulunduğundan varyansların eşit olduğu varsayımı doğrulanmıştır (L=1.79; p=0.78).

Tablo 5. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna aile aylık ortalama gelir düzeyinin etkisine yönelik ANOVA sonuçları*

N, X̄, S Değerleri				Yaşam Doyumu ANOVA Sonuçları				
Gelir Düzeyi	N	X̄	S		Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
0-5000	22	14.81	4.65	Gruplararası	251.350	3	83.783	3.24	.02
5000-10000	69	15.91	5.04						
10000- 20000	73	13.26	4.75	Gruplariçi	4859.770	188	25.850		
20000 üzeri	22	14.56	6.26	Toplam	5111.120	191			

Tablo 5'te verilen analiz sonuçları, özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna ailenin aylık ortalama gelir seviyesinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir [$F_{(3\text{-}188)}$= 3.24, p>0.05]. Bu istatistiksel farklılığın bu durum özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan ailelerin yaşam doyumuna ailenin toplam gelir seviyesinin etkisi olduğu şeklinde de söylenebilir. Bu etkinin alınan katılımcılardan elde edilen puanların ortalamaları arasındaki fark açısından hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi gerçekleştirilmiş ve ailenin aylık gelir düzeyi 20.000 TL ve üzeri olanların diğer gelir düzeyine sahip ebeveynlerin aldıkları puanlardan anlamlı olarak yüksek olduğunu göstermektedir. Genel bir ifade ile de ÖY tanısı almış çocuğa sahip ailelerde gelir düzeyi 20.000 TL ve üstü olunca diğer alt gelir düzeyine sahip ailelere oranda daha yüksek bir yaşam doyumu vardır denilebilir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Özel Çocuk Sayısı Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna, özel çocuk sayısının istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna özel çocuk sayısının etki düzeyine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam doyumu				
Özel çocuk sayısı	N	X̄	S	t	p
0	152	14.57	5.04103	.02	.10
1	40	14.55	5.71525		

Tablo 6'ya göre bir çocuk ve iki çocuğun ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda ailedeki ÖY çocuk sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(190)}$ = .10, p>0.05]. Tablo 6'dan, örneklemi oluşturan 192 kişiden 152'sini bir çocuk, 40'ını ise iki çocuğun oluşturduğu ve bir çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu puan ortalamasının (X̄: 14.57), iki çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu puan ortalamasına (X̄: 14.55) göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu durumda, başka özel çocuk değişkeninin özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna istatistiksel olarak anlamlı fark yaratmadığı görülmektedir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi Hangi Düzeydedir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyinin belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen betimsel analizler sonucu elde edilen bulgular Tablo 7'de frekans ve yüzde dağılımı, ortalama ve standart sağma değerleri olarak, belirlenen düzeyler ile verilmiştir.

Tablo 7. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalite düzeyi*

Düşük		Orta		Yüksek		Toplam		$\bar{X}$	S
N	%	N	%	N	%	N	%		
173	90.1	19	9.9	0	0	192	100.0	44.70	10.81

ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin %90,1 oranında düşük düzeyde (N=173), % 9.9 oranında orta düzeyde (N=19) yaşam kalitesine sahip oldukları görülmektedir. Farklı bir deyişle ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalite düzeyi düşüktür denilebilir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalite Düzeyi, Yakınlık Düzeyi Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalite düzeyinin yakınlık durumuna göre belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine yakınlık düzeyine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam kalitesi				
Yakınlık düzeyi	N	$\bar{X}$	S	t	p
Anne	146	44.46	10.72292	-.53	.78
Baba	46	45.43	11.20447		

Tablo 8'e göre ebeveynlerin ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda yakınlık düzeyi istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(190)} = .78$, $p>0.05$]. Tablo 8'de, örneklemi oluşturan 192 kişiden 146'sını annelerin, 46'sını ise babaların oluştuğu ve ÖY çocuğa sahip annelerin yaşam kalitesi puan ortalamasının ($\bar{X}$: 44.46), ÖY çocuğa sahip babaların yaşam kalitesi puan ortalamasına ($\bar{X}$: 45.43) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda, yakınlık düzeyi değişkeninin ÖY olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı görülmektedir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi, Tanı Almış Çocuğun Cinsiyeti Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyinin tanı almış çocuğun cinsiyetine göre belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine tanı almış çocuğun cinsiyetine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam kalitesi				
Tanılanmış çocuğun cinsiyeti	N	$\bar{X}$	S	t	p
Kız	114	44.88	10.00720	.26	.78
Erkek	78	44.42	11.96805		

Tablo 9'a göre ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda tanı almış çocuğun cinsiyeti istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(190)}$ = .78, p>0.05]. Tablo 9'da, örneklemi oluşturan 192 kişiden 114'nü kız, 78'ni ise erkek çocukların oluştuğu ve ÖY kız çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi puan ortalamasının ($\bar{X}$: 44.88), ÖY erkek çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi puan ortalamasına ($\bar{X}$: 44.42) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda, tanı almış çocuğun cinsiyeti değişkeninin ÖY olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı görülmektedir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi, Ebeveyn Eğitim Düzeyi Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın onuncu alt problemi olan ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine, ebeveyn eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu nedenle ilk olarak varyansların eşitliği kontrol etmek amacıyla Levene Testi sonucuna bakılmıştır. Bu test sonucunda p>0.05 bulunduğundan varyansların eşit olduğu varsayımı doğrulanmıştır (L=1.92; p=0.65). Aritmetik ortalamalar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına dair yapılan varyans analizi sonuçları tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine ebeveyn eğitim düzeyinin etkisine yönelik ANOVA sonuçları*

N, $\bar{X}$, S Değerleri				Yaşam Kalitesi ANOVA Sonuçları					
Eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	S		Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
İlkokul	38	43.95	11.41	Gruplararası	539.996	5	107.999	0.92	.02
Ortaokul	22	45.96	9.45						
Lise	11	45.18	11.96	Gruplariçi	21814.874	186	117.284		
Ön Lisans	72	44.07	9.55						
Lisans	17	49.53	12.74	Toplam	22354.870	191			
Lisansüstü	32	43.38	12.21						

Tablo 10'da verilen analiz sonuçları, özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine aile eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir [$F_{(5\text{-}186)}$= 2.85, p>0.05]. Bu durum özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine aile eğitim düzeyinin etkisi olduğu şeklinde de söylenebilir. Bu durumun hangi gruptan kaynaklandığını anlamak için çoklu karşılaştırma testlerinden birisi olan Scheffe testi uygulanmıştır. Scheffe testi tekniği gruplar arasında olabilecek tüm ihtimallerin doğrusal kombinasyonlarının karşılaştırılması amacıyla geliştirilmiştir (Kayri, 2009). Scheffe testi sonuçlarına göre lisans mezunu olan ebeveynlerin yaşam kalite algılarının, ortaokul ve önlisans mezunu ebeveynlere göre daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak lisans mezunu olan ebeveynlerin lehine fark oluşturduğu belirlenmiştir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi, Ebeveyn Gelir Düzeyi Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on birinci alt problemi olan ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna, ebeveyn gelir düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu nedenle ilk olarak varyansların eşitliği kontrol etmek amacıyla Levene Testi sonucuna bakılmıştır. Bu test sonucunda p>0.05 bulunduğundan varyansların eşit olduğu varsayımı doğrulanmıştır (L=1.90; p=0.67). Aritmetik ortalamalar arasında var olan farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan varyans analizi sonuçları tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine ebeveyn gelir düzeyinin etkisine yönelik ANOVA sonuçları*

N, $\bar{X}$, S Değerleri				Yaşam Doyumu ANOVA Sonuçları					
Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	S		Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
0-5000	22	14.81	4.65	Gruplararası	68.249	3	22.750	.19	.90
5000-10000	69	15.91	5.04						
				Gruplariçi	22286.621	188	118.546		
10000- 20000	73	13.26	4.75						
				Toplam	22354.870	191			
20000 üzeri	22	14.56	6.26						

Tablo 11'de verilen analiz sonuçları, özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine ailenin toplam gelir düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir [$F_{(3\text{-}188)}$= .19, p<0.05]. Bu durum özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine ailenin toplam gelir düzeyinin etkisinin olmadığı şeklinde de ifade edilebilir.

"ÖY Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi, Özel Çocuk Sayısına Göre Açısından İstatistiki Değerlerce Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on ikinci alt problemi, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine, özel çocuk sayısının istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. *ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine özel çocuk sayısının etki düzeyine göre t -testi sonuçları*

Özel çocuk sayısı	N	$\bar{X}$	S	t	p
0	152	44.88	10.00720	.29	.78
1	40	44.42	11.96805		

Tablo 12'ye göre bir çocuk ve iki çocuğun ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda ailedeki ÖY çocuk sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(190)} = .78$, $p>0.05$]. Tablo 12'den, örneklemi oluşturan 192 kişiden 114'ünü bir çocuk, 78'ini ise iki çocuğun oluşturduğu ve bir çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi puan ortalamasının ($\bar{X}$: 44.88), iki çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi puan ortalamasına ($\bar{X}$: 44.42) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda, başka özel çocuk değişkeninin özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı görülmektedir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Hangi Düzeydedir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on üçüncü alt problemi, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyinin belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen betimsel analizler sonucu elde edilen bulgular Tablo 13'te frekans ve yüzde dağılımı ile verilmiştir.

Tablo 13. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyi*

Düşük		Orta		Yüksek		Toplam		$\bar{X}$	S
N	%	N	%	N	%	N	%	19.20	4.80
20	15.9	89	70.6	17	13.5	126	100.0		

ZE çocuğa sahip ebeveynlerin %15.9 oranında düşük düzeyde (N=20), % 70.6 oranında orta düzeyde (N=89), %13.5 oranında yüksek düzeyde (N=17) yaşam doyumuna sahip oldukları görülmektedir. Farklı bir deyişle ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyi orta düzeydedir denilebilir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Yakınlık Durumu Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on dördüncü alt problemi, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalite düzeyinin yakınlık durumuna göre belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna yakınlık durumuna göre t -testi sonuçları*

	Yaşam doyumu				
Yakınlık düzeyi	N	$\bar{X}$	S	t	p
Anne	58	19.34	4.52499	.32	.75
Baba	68	19.07	5.05586		

Tablo 14'e göre anne babaların ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda yakınlık durumu istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(124)}$ = .75, p>0.05]. Tablo 14'te, örneklemi oluşturan 126 kişiden 58'ini annelerin, 68'ini ise babaların oluştuğu ve özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin yaşam doyum puan ortalamasının ($\bar{X}$: 19.34), ZE çocuğa sahip babaların yaşam doyum puan ortalamasına ($\bar{X}$: 19.07) kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda, yakınlık durumu değişkeninin ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı görülmektedir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Tanı Almış Çocuğun Cinsiyeti Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on beşinci alt problemi, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyinin tanı almış çocuğun cinsiyetine göre belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna tanı almış çocuğun cinsiyetine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam doyumu				
Tanılanmış çocuğun cinsiyeti	N	$\bar{X}$	S	t	p
Kız	69	19.49	5.12670	.76	.45
Erkek	57	18.84	4.39476		

Tablo 15'e göre ZE çocuğa sahip ebeveynlerin ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda tanı almış çocuğun cinsiyeti istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(124)}$ = .45, p>0.05]. Tablo 15'te, örneklemi oluşturan 126 kişiden 169'unu kız, 57'sini ise erkek çocukların oluştuğu ve ZE kız çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum puan ortalamasının ($\bar{X}$: 19.49), ZE erkek çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum puan ortalamasına ($\bar{X}$: 18.84) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda, tanı almış çocuğun cinsiyeti değişkeninin ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı görülmektedir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Ebeveyn Eğitim Düzeyi Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on altıncı alt problemi olan ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna, ebeveyn eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu

nedenle ilk olarak varyansların eşitliği kontrol etmek amacıyla Levene Testi sonucuna bakılmıştır. Bu test sonucunda p>0.05 bulunduğundan varyansların eşit olduğu varsayımı doğrulanmıştır (L=1.89; p=0.64). Aritmetik ortalamalar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına dair yapılan varyans analizi sonuçları tablo 16'da verilmiştir. Elde edilen veriler, ZE tanısı konulmuş çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna aile eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir [$F_{(1-124)}$= .05, p=0.05]. Bu durum ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna aile eğitim düzeyinin etkisi olmadığı şeklinde de söylenebilir.

Tablo 16. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna ebeveyn eğitim düzeyinin etkisine yönelik ANOVA sonuçları*

N, $\bar{X}$ ve S Değerleri				Yaşam Doyumu ANOVA Sonuçları					
Eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	S		Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
İlkokul	5	23.20	2.69	Gruplararası	9.840	1	9.840	.05	.83
Ortaokul	16	18.94	5.11						
Lise	24	18.13	4.95	Gruplariçi	25095.819	124	202.386		
Ön lisans	36	18.42	4.64						
Lisans	25	21.32	5.11	Toplam	25105.659	125			
Lisansüstü	20	18.45	3.72						

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Ebeveyn Gelir Düzeyi Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on yedinci alt problemi olan ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna, ebeveyn gelir düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu nedenle ilk olarak varyansların eşitliği kontrol etmek amacıyla Levene Testi sonucuna bakılmıştır. Bu test sonucunda p>0.05 bulunduğundan varyansların eşit olduğu varsayımı doğrulanmıştır (L=1.90; p=0.67). Aritmetik ortalamalar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına dair yapılan varyans analizi sonuçları tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna ebeveyn gelir düzeyinin etkisine yönelik ANOVA sonuçları*

N, $\bar{X}$, S Değerleri				Yaşam Doyumu ANOVA Sonuçları					
Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	S		Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
0-5000	4	19.88	4.02	Gruplararası	551.250	3	183.750	.91	.44
5000-10000	72	21.65	4.24						
10000-20000	11	18.10	4.92	Gruplariçi	24554.409	122	201.266		
20000 üzeri	39	18.53	4.26	Toplam	25105.659	125			

Tablo 17'de verilen analiz sonuçları, ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna ailenin toplam gelir düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir [$F_{(3-122)}$= .91, p>0.05]. Bu durum ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna ailenin toplam gelir düzeyinin etkisi olmadığı şeklinde de söylenebilir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu, Özel Çocuk Sayısı Açısından İstatistiki Değerlerce Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on sekizinci alt problemi, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna, özel çocuk sayısının istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumuna özel çocuk sayısının etki düzeyine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam doyumu				
Özel çocuk sayısı	N	$\bar{X}$	S	t	p
0	94	19.94	4.48848	3.05	.003
1	32	17.03	5.10208		

Tablo 18'e göre bir çocuk ve iki çocuğun ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda ailedeki ZE çocuk sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(124)}$ = .003, p<0.05]. Tablo 18'den, örneklemi oluşturan 126 kişiden 94'ünü bir çocuk, 32'sini ise iki çocuğun oluşturduğu ve bir çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu puan ortalamasının ($\bar{X}$: 19.94), iki çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu puan ortalamasına ($\bar{X}$: 17.03) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda, başka özel çocuk değişkeninin ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi Hangi Düzeydedir?' Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın on dokuzuncu alt problemi, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalite düzeyinin belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen betimsel analizler sonucu elde edilen bulgular Tablo 19'da frekans ve yüzde dağılımı ile verilmiştir.

Tablo 19. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalite düzeyi*

Düşük		Orta		Yüksek		Toplam		$\bar{X}$	S
N	%	N	%	N	%	N	%	93.89	14.17
6	4.8	56	44.4	64	50.8	126	100.0		

ZE çocuğa sahip ebeveynlerin %4,8 oranında düşük düzeyde (N=6), % 44.4 oranında orta düzeyde (N=56), %50.8 oranında yüksek düzeyde (N=64) yaşam kalitesine sahip oldukları görülmektedir. Farklı bir deyişle ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalite düzeyi yüksek düzeydedir denilebilir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi, Yakınlık Durumu Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın yirminci alt problemi, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalite düzeyinin yakınlık durumuna göre belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine yakınlık düzeyine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam kalitesi				
Yakınlık düzeyi	N	$\bar{X}$	S	T	p
Anne	58	94.79	11.1052	.64	.51
Baba	68	93.13	16.32497		

Tablo 20'ye göre anne babaların ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda yakınlık düzeyi istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(124)}$ = .51, p>0.05]. Tablo 20'de, örneklemi oluşturan 126 kişiden 58'ini annelerin, 68'ini ise babaların oluştuğu ve ZE çocuğa sahip annelerin yaşam kalitesi puan ortalamasının ($\bar{X}$: 94.79), ZE çocuğa sahip babaların yaşam kalitesi puan ortalamasına ($\bar{X}$: 93.13) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda, yakınlık düzeyi değişkeninin ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı görülmektedir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi, Tanı Almış Çocuğun Cinsiyeti Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın yirmi birinci alt problemi, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyinin tanı almış çocuğun cinsiyetine göre belirlenmesi şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine tanı almış çocuğun cinsiyetine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam kalitesi				
Tanılanmış çocuğun cinsiyeti	N	$\bar{X}$	S	t	p
Kız	69	93.61	15.13296	-.21	.80
Erkek	57	94.25	13.03879		

Tablo 21'e göre ZE çocuğa sahip ebeveynlerin ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda tanı almış çocuğun cinsiyeti istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(124)}$ = .80, p>0.05]. Tablo 21'de, örneklemi oluşturan 126 kişiden 69'unu kız, 57'sini ise erkek çocukların oluştuğu ve ZE kız çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi puan ortalamasının ($\bar{X}$: 93.61), ZE erkek çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi puan ortalamasına ($\bar{X}$: 94.25) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda, tanı almış çocuğun cinsiyeti değişkeninin ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı görülmektedir.

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi, Ebeveyn Eğitim Düzeyi Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın yirmi ikinci alt problemi olan ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine, ebeveyn eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu nedenle ilk olarak varyansların eşitliği kontrol etmek amacıyla Levene Testi sonucuna bakılmıştır. Bu test sonucunda p>0.05 bulunduğundan varyansların eşit olduğu varsayımı doğrulanmıştır (L=1.90;p=0.67). Aritmetik ortalamalar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına dair yapılan varyans analizi sonuçları tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine ebeveyn eğitim düzeyinin etkisine yönelik ANOVA sonuçları*

N, X̄, S Değerleri				Yaşam Kalitesi ANOVA Sonuçları				
Eğitim düzeyi	N	X̄	S		Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
İlkokul	5	23.20	2.68	Gruplararası	4151,39	5	830,28	4,76	0.001
Ortaokul	16	18.94	5.12						
Lise	24	18.13	4.95	Gruplariçi	20954,26	120	174,60		
Ön lisans	36	21.32	4.64						
Lisans	25	18.45	5.11	Toplam	25105.65	125			
Lisansüstü	20	19.20	4.80						

Tablo 22'de verilen analiz sonuçları, ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine ebeveyn eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir [$F_{(5\text{-}120)}$= 0.001, p=0.05]. Bu durum ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine aile eğitim düzeyinin etkisinin olduğu şeklinde de ifade edilebilir. Bu etkinin alınan puan ortalamaları arasındaki fark açısından hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi gerçekleştirilmiş ve ailenin eğitim düzeyi ilkokul mezunları ile lisansüstü eğitimi alanlar ile ilkokul mezunları lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır.

"ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi, aile ortalama gelir düzeyi açısından istatistiki değerlerce anlamlı farklılık göstermekte midir?" alt problemine ait elde edilen bulgular

Araştırmanın yirmi üçüncü alt problemi olan ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine, ebeveyn gelir düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu nedenle ilk olarak varyansların eşitliği kontrol etmek amacıyla Levene Testi sonucuna bakılmıştır. Bu test sonucunda p>0.05 bulunduğundan varyansların eşit olduğu varsayımı doğrulanmıştır (L=1.77; p=0.68).

Tablo 23'de verilen analiz sonuçlarına göre ZE tanısı konulmuş çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine ailenin toplam gelir düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir [$F_{(2\text{-}123)}$= 3.66, p>0.05]. Bu durum ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesine ailenin toplam gelir düzeyinin etkisi olduğu şeklinde de ifade edilebilir. Bu etkinin

alınan puan ortalamaları arasındaki fark açısından hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi gerçekleştirilmiş ve ailenin aylık gelir düzeyi 5000- 10.000 TL olanların, 10.000- 20.000 Tl olan ebeveynlerin yaşam kalitesi açısından aylık gelir düzeyi 5000- 10.000 TL olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı fark yarattığı belirlenmiştir.

Tablo 23. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine ebeveyn gelir düzeyinin etkisine yönelik ANOVA sonuçları*

N, X̄, S Değerleri				Yaşam Kalitesi ANOVA Sonuçları				
Gelir Düzeyi	N	X̄	S		Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
0-5000	4	19.18	4.25	Gruplararası	1408.361	2	704.180	3.66	.03
5000-10000	72	21.66	4.93	Gruplariçi	23697.298	123	192.661		
10000-20000	11	18.10	4.27	Toplam	25105.659	125			
20000 üzeri	39	18.53	4.80						

"ZE Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi, Özel Çocuk Sayısı Açısından İstatistiki Değerlerce Anlamlı Farklılık Var Mıdır?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın yirmi dördüncü alt problemi, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine, ailedeki var ise başka özel çocuk sayısının istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucu elde edilen bulgular Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24. *ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine özel çocuk sayısının etki düzeyine göre t -testi sonuçları*

	Yaşam kalitesi				
Ailedeki başka özel çocuk sayısı	N	X̄	S	t	p
0	94	95.84	14.15605	2.71	.01
1	32	88.19	12.78971		

Tablo 24'e göre ailede zihinsel engel tanısı almış bir çocuk haricinde başka özel eğitim ihtiyacı olan bir çocuk veya iki çocuğa sahip olan ebeveynlerin ölçek genelinden aldıkları puan doğrultusunda ailedeki ZE çocuk sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(124)} = .01$, $p<0.05$]. Tablo 24'ten, örneklemi oluşturan 126 kişiden 94'ünün bir çocuk, 32'sinin ise iki çocuğa ve bir çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi puan ortalamasının (X̄: 95.84), iki çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi puan ortalamasına (X̄: 88.19) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda, başka özel çocuk değişkeninin ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kalitesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir.

"ÖY Tanılı Veya ZE Tanılı Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Arasında İstatistiki Değerlerce Anlamlı Bir Fark Var Mıdır?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın yirmi beşinci alt problemi, ebeveynlerin yaşam doyumuna, ÖY veya ZE çocuğa sahip olmanın istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. *Ebeveynlerin yaşam doyumuna ÖY veya ZE çocuğa sahip olmanın etki düzeyine göre t -testi sonuçları*

		Yaşam doyumu			
Özel çocuk	N	$\bar{X}$	S	t	p
Özel yetenekli	192	14.57	5.17	8.03	.00
Zihinsel engelli	126	19.20	4.80		

Tablo 25'e göre; Beach Aile Yaşam Doyum Ölçeğinden alınan puanlar açısından ÖY ve ZE çocuğa sahip aileler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir [$t_{(316)}$ = .00, p<0.05]. Tablo 25'ten, örneklemi oluşturan ebeveynlerin 192'sinin ÖY tanılı, 126'sının ise ZE tanılı çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Ebeveynlerin yaşam doyum puan ortalamasının ÖY çocuğa sahip ailelerde (X̄: 14.57), ZE çocuğa sahip ebeveynlerin puan ortalamasına (X̄: 19.20) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Tablo 25'ten genel olarak yaşam doyumu açısından ebeveynlerin ÖY tanılı ya da ZE tanılı çocuğa sahip olmalarının istatistiksel olarak anlamlı fark yarattığı görülmektedir.

"ÖY Tanılı Veya ZE Tanılı Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Kalitesi Arasında İstatistiki Değerlerce Anlamlı Bir Fark Var Mıdır?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın yirmi altıncı alt problemi, ebeveynlerin yaşam kalitesine, ÖY veya ZE çocuğa sahip olmanın istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığı şeklindedir. Bu amaçla gerçekleştirilen t-testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. *Ebeveynlerin yaşam kalitesine ÖY veya ZE çocuğa sahip olmanın etki düzeyine göre t -testi sonuçları*

		Yaşam kalitesi			
Özel çocuk	N	$\bar{X}$	S	t	p
Özel yetenekli	192	44.70	10.82	35.02	.00
Zihinsel engelli	126	93.90	14.17		

Tablo 25'e göre; Beach Aile Yaşam Kalite Ölçeğinden alınan puanlar açısından ÖY ve ZE çocuğa sahip aileler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir [$t_{(316)}$ = .00, p<0.05]. Tablo 26'dan, örneklemi oluşturan ebeveynlerin 192'sinin ÖY tanılı, 126'sının ise ZE tanılı çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Ebeveynlerin yaşam kalite puan ortalamasının ÖY çocuğa sahip ailelerde (X̄: 44.70), ZE çocuğa sahip ebeveynlerin puan ortalamasına (X̄: 93.90) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Tablo 26'dan genel olarak yaşam kalitesi açısından ebeveynlerin ÖY tanılı ya da ZE tanılı çocuğa sahip olmalarının istatistiksel olarak anlamlı fark yarattığı görülmektedir.

"ÖY Tanısı Almış Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ve Yaşam Kalitesi Arasında Nasıl İlişki Vardır?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırma yirmi yedinci alt probleminin cevaplanması amacıyla ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin Beach Aile Yaşam Kalite Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği-YDÖ puanları arasında parametrik Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 27. *ÖY tanısı konulmuş çocuğa sahip ebeveynlerin Beach Aile Yaşam Kalite Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği-YDÖ puanları arasındaki ilişki*

Ölçekler	N	X̄	S	r	p
Yaşam Doyum Ölçeği puanları	192	14.57	5.17	.29	.00
Yaşam Kalite Ölçeği puanları	192	44.69	10.82		

Tablo 27 incelendiğinde; ÖY tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları ile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda, ebeveynlerin yaşam doyumları ile yaşam kaliteleri arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Başka bir deyişle, ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kaliteleri ve yaşam doyumları birbirlerini pozitif yönde etkilemektedir.

"ZE Tanısı Almış Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ve Yaşam Kalitesi Arasında Nasıl İlişki Vardır?" Alt Problemine Ait Elde Edilen Bulgular

Araştırma yirmi sekizinci alt probleminin cevaplanması amacıyla ZE çocuğa sahip ebeveynlerin Beach Aile Yaşam Kalite Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği-YDÖ puanları arasında parametrik Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Pearson korelasyon sonuçları Tablo 28'de verilmektedir.

Tablo 28. *ZE tanısı konulmuş çocuğa sahip ebeveynlerin Beach Aile Yaşam Kalite Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği-YDÖ puanları arasındaki ilişki*

Ölçekler	N	X̄	S	r	p
Yaşam Doyum Ölçeği puanları	126	19.20	4.80	.63	.00
Yaşam Kalite Ölçeği puanları	126	93.90	14.17		

Tablo 28 incelendiğinde; ZE tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları ile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda, ebeveynlerin yaşam doyumları ile yaşam kaliteleri arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Başka bir deyişle, ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kaliteleri ve yaşam doyumları birbirlerini pozitif yönde etkilemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmada elde edilen verilerin daha iyi anlaşılabilmesi daha kolay karşılaştırma yapılabilmesi için ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin ve ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları ve yaşam kalitesi algılarına dair araştırma bulgularına dair sonuçlar ve tartışma bir arada verilmiştir.

1. Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin ve zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumu düzeylerine ilişkin sonuç ve tartışma

ÖY tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin normal gelişim gösteren çocuklara sahip ailelere göre, çocuklarına daha bağımlı oldukları (Yıldırım, 2012) ve ebeveynlerin çocuklarına yetememe endişesi ile daha fazla sorumluluk hissetmeleri (Köksal Konik, 2014) ebeveynlerinin zorlayabilmektedir. Bu durum aile bireylerinin kaygı düzeylerini arttırmakta, çocukları ile ilgili gelecek kaygısı taşımalarına ve strese girmelerine neden olabilir (Karakuş, 2010). Bu olumsuz

etmenler anne ve babaların iyi olma hallerini olumsuz yönde etkilemektedir (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010). Bu çalışmada ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yarıdan fazlasının yaşam doyumunun düşük, yarıya yakınının orta düzeyde çok azının ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ZE çocuğa sahip ebeveynlerin birazının yaşam doyumunun düşük, yaklaşık dörtte üçünün orta düzeyde birazının ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları ile ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık olduğu, ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumlarının ÖY çocuğa sahip ailelere göre yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklı bir deyişle ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyi orta düzeyde iken ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumlarının daha düşük olduğu söylenebilir. Alanyazında ZE bireylere sahip olan anne ve babaların normal gelişim gösteren bireylere sahip olan anne ve babalara göre daha düşük yaşam doyumuna sahip olduklarını belirten araştırmalar mevcuttur (Vallerand ve diğerleri., 1989). ÖY öğrenciye sahip ebeveynlerin yaşam doyumlarının daha düşük olmasının nedeni beklentilerinin yüksek olması olarak düşünülmektedir. Balkanlı (2008) yaptığı çalışmada OSB tanısı almış çocuğu olan ve olmayan annelerde yasam kalitesini incelemiş ve çalışmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile OSB tanısı almış çocuğa sahip annelerin yaşam doyumları arasında anlamlı fark olmadığını ortaya koymuşlardır. Alanyazında farklı sonuçların olması çalışmanın daha geniş örneklemler üzerinde tekrarlanması gerekliliğini göstermektedir.

2. Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin ve zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumuna yakınlık düzeyi, tanı almış çocuğun cinsiyeti, ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn gelir düzeyi, özel çocuk sayısının etkisine ilişkin sonuç ve tartışma

Araştırmaya katılan ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumlarına anne ya da baba olma durumlarının, çocuğun cinsiyetinin, ebeveynlerin eğitim durumunun, ailede başka özel gereksinimli çocuk olma durumunun fark yaratmadığı, buna karşın ebeveynlerin gelir durumunun yaşam doyumları üzerinde anlamlı ve pozitif düzeye etkili olduğu gelir düzeyi arttıkça yaşam doyumlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Toprak (2018) yaptığı çalışmada ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumlarına anne ya da baba olma durumunun, başka çocuğa sahip olma durumunun, etkili olmadığı fakat gelir düzeylerinin doğru orantılı olarak etkili olduğunu ortaya koymuştur. Yavuz ve Şafak (2021) yaptıkları çalışmada OSB olan ve çoklu zihin yetersizliği olan ebeveynlerin yaşam doyumlarına cinsiyet, yetersizlik türü ve çocuğun cinsiyetinin anlamlı fark yaratmadığı, eğitim düzeyinin etkili olduğu ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça yaşam doyum düzeyleri de arttığını, gelir düzeyinin doğru orantılı olarak etkili olduğu ortaya konmuştur. Çalışma sonuçları alanyazın ile paralellik göstermektedir.

Akandere, Acar ve Baştuğ (2009) yaptıkları çalışmada zihin engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumlarına eğitim durumlarının etki ettiği üniversite ve lise mezunu babaların ilkokul ve

ortaokul mezunu babalara göre daha yaşam doyumlarının daha yüksek olduğunu, gelir düzeyleri ile yaşam doyumları arasında doğru orantılı ilişki olduğu gelir arttıkça yaşam doyumlarının arttığını, çocuğun cinsiyetinin etkili olduğu ve kız çocuğuna sahip annelerin yaşam doyumlarının kız çocuğuna sahip babalardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Farklı sonuçlar içeren çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Balkanlı (2008) yaptığı çalışmada otistik çocuğa sahip annelerin yaşam doyumlarına çocuğun cinsiyetinin, anne eğitim düzeyinin ve ailesinde başka özel gereksinimli birey olmasının etki etmediğini ortaya koymuştur. Günaldı (2010) Erken çocukluk döneminde yer alan serebral palsili ve OSB tanısı almış çocuk annelerinin stres düzeyinin, yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmasında annelerin yaşam doyumu üzerinde gelirin etkili olurken, anne eğitim düzeyinin, çocuk sayısının etkili olmadığını ortaya koymuştur. Bu çalışmada ise araştırmaya katılan ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumlarında anne ya da baba olma durumlarının, çocuğun cinsiyetinin ve ebeveynlerin eğitim durumunun fark yaratmadığı, ailede başka özel gereksinimli çocuk olma durumunun yaşam doyumları üzerinde anlamlı ve negatif yönde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin günlük yaşam sorumluluklarının yanında özel gereksinimli çocuklarına fazladan ilgi göstermeleri ve zaman ayırmaları gerekliliği ikinci özel çocuğun varlığı ile daha da artarak yaşam doyumları üzerinde belirgin bir düşüşe neden olduğu düşünülmektedir.

3. Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin ve zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesi düzeylerine ilişkin sonuç ve tartışma

Toprak (2018) yaptığı çalışmada ÖY ve ZE tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitelerini karşılaştırmış ve ÖY tanılı çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitelerinin ZE çocuğa sahip ailelere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşın bu araştırmada elde edilen bulgulara göre ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kaliteleri ile ÖY olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam kaliteleri arasında anlamlı farklılık olduğu, ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi algılarının ÖY çocuğa sahip ailelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin neredeyse tamamının yaşam kalitesi algısının düşük, çok az kısmının ise orta düzeyde olduğu, yaşam kalitesi algısının yüksek olduğunu belirten katılımcının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ÖY çocukların normalden daha fazla imkân ve ilgiye ihtiyaç duyması ebeveynlerinin zorlanmasına neden olmaktadır (Fonseca, 2011). Bu sonuçta çocuklarına sağlamak istedikleri eğitsel fırsatlar için beklentilerin yüksek olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi algılarının çok azının düşük düzeyde, yarıdan biraz azının orta düzeyde ve yarıya yakının ise yüksek düzeyde olduğu ortaya konmuştur. Benzer araştırma Meral ve Cavkaytar (2015) tarafından OSB tanılı çocuk ebeveynlerinin aile yaşam kalitesi algılarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda OSB tanısına

sahip çocuk ebeveynlerinin Aile Yaşam Kalitesi puanlarının ortalamanın üzerinde olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuç araştırmanın alanyazın ile uyumlu olduğuna işaret etmektedir. Buna karşın farklı sonuçlar içeren çalışmalar da mevcuttur. Balkanlı (2008) yaptığı çalışmada otistik çocuğu olan ve olmayan annelerde yasam kalitesini karşılaştırmıştır. Çalışmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin OSB tanılı çocuğa sahip annelere göre yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçların son yıllarda özel gereksinimli bireyler ve aileleri için sağlanan destek hizmetlerinde sağlanan gelişmelerle ilgili olduğu düşünülmektedir.

4. Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin ve zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesine yakınlık düzeyi, tanı almış çocuğun cinsiyeti, ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn gelir düzeyi, özel çocuk sayısının etkisine ilişkin sonuç ve tartışma

Genel olarak kadın olmanın, düşük gelir düzeyi ve eğitim düzeyine sahip olmanın yaşam kalitesini düşürdüğü bilinmektedir (Aydıner-Boylu, ve Paçacıoğlu, 2016). Buna karşın araştırmaya katılan ÖY çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesine anne ya da baba olma durumlarının, çocuğun cinsiyetinin, ailede başka özel gereksinimli çocuk olma durumunun, ebeveynlerin gelir durumunun, özel çocuk sayısının yaşam kalitesi üzerinde etkili olmadığı, buna karşın ebeveynlerin eğitim durumunun yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve pozitif düzeye etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel kanının eğitim düzeyi daha yüksek bireylerin göreceli yüksek gelirli ve daha nitelikli işe, sahip olmalarının dolayısıyla daha yüksek yaşam kalitesine ve sosyal olanaklara sahip oldukları bilinmektedir (Aydıner-Boylu, ve Paçacıoğlu, 2016). Benzer çalışma Toprak (2018) tarafından yapılmıştır. Toprak (2018) yaptığı çalışmada anne ya da baba olma durumunun ve başka çocuğa sahip olma durumunun yaşam kalitesi üzerinde etkili olmazken gelir düzeylerinde anlamlı fark oluşturduğunu ortaya koymuştur. Balkanlı (2008) çalışmasında otistik çocuğu erkek olanların kızlara göre, yüksek eğitim sahibi annelerin ilkokul mezunu annelere göre, ailesinde başka özel gereksinimli birey olmayan annelerin olanlara göre, yaşam kalitesi puanların daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Canarslan ve Ahmetoğlu (2015) yaptıkları çalışmada ailenin ekonomik düzeyi, anne/baba olma durumu, kendilerine destek sağlayıcıların varlığı ve ailenin özel gereksinimli çocuğu için aylık/ bakım ücreti almalarının yaşam kalitesine etki ettiğini ortaya koymuşlardır. Araştırmada farklı sonuçların ortaya konması alanda yeni araştırmaların yapılmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan ZE çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam kalitesi anne ya da baba olma durumlarının ve çocuğun cinsiyetinin fark yaratmadığı buna karşın ailede başka özel gereksinimli çocuk olma durumunun, ebeveynlerin eğitim durumunun ve ailenin gelir durumunun yaşam doyumları üzerinde anlamlı düzeye etkili olduğu ailede başka özel gereksinimli çocuk olmasının yaşam kalitesini anlamlı derecede düşürdüğü, ailenin toplam gelir düzeyi arttıkça yaşam doyumlarının arttığı, yüksek lisans mezunları ile ilkokul mezunları arasında yaşam kalitesi açısından fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Birden fazla engelli çocuğa sahip olan anneler, fiziksel olarak

kendilerini daha yorgun hissetmekte, gündelik işlerini yürütmede daha fazla zorlanmakta, bitkinlik, ağrı, uykusuzluk gibi olumsuz durumları daha fazla yaşamaktadırlar. Kendilerine fazla zaman ayıramamaktadırlar (Tunç, 2011). Tüm bunların yanında gelir düzeyinin ailenin imkanlarına yapacağı katkının yaşam kalitesine etkisi bilinen bir gerçektir. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip aileler açısından maddi olarak daha yüksek gelire ihtiyaç duyan ZE çocuk ebeveynlerinin gelir düzeyinin artmasıyla yaşam kalitesinin de arttığı düşünülmektedir.

Deveci-Şirin (2014) yaptığı çalışmada ailenin gelir seviyesi ile yaşam geliri arasında anlamlı ilişki olduğu ve gelir düzeyinin artması ile yaşam kalitesinin arttığını ortaya koymuştur. Canarslan ve Ahmetoğlu (2015) zihin engelli öğrencilerin aileleri ile yaptıkları çalışmada aile gelirinin yaşam kalitesine anlamlı etkisi olduğunu aile geliri arttıkça yaşam kalitesinin arttığını belirtmiştir. Buna karşın Toprak (2018) yaptığı çalışmada gelir düzeyinin zihin engelli tanısı almış çocuğu olan ebeveynlerin yaşam düzeylerine etkili olmadığını ortaya koymuştur. Tunç (2011) yaptığı çalışmada zihin engelli tanısı konmuş çocuğa sahip annelerin yaşam kalitesini etkileyen faktörler incelemiştir. Yaşam kalitesine gelir düzeyinin, eğitim düzeyinin ve başka özel gereksinimli çocuk olma durumunun etki ettiğini belirtmiştir. Zihin engelli çocuğa sahip anneler kendilerine zaman ayırmamakta, dışarı çıkmakta, sosyalleşmekte sıkıntılar yaşamakta olduğunu, gün içinde en çok engelli çocukları ile ilgilendiklerini, yaşam kalitesi için maddi olarak yeterli olmaları gerektiğini ortaya koymuştur. Canarslan ve Ahmetoğlu (2015) Engelli çocuğa sahi ebeveynlerin yaşam kalitesinin incelenmesi isimli çalışmalarında annelerin yaşam kalitelerinin babalara göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşın Akandere ve diğerlerinin (2009) çalışması ZE çocuğa sahip anne ve babaların, yakınlık düzeyine göre yaşam doyumuna anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Bu sonuçların bir kısmı çalışmamızla paralellik göstermektedir.

5. Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin ve zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumu ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki ile ilgili sonuç ve tartışma

Özel gereksinimli bireyler arasında yer alan ZE çocuklar ve ÖY çocuklar ve bunların ailelerinin yaşam doyumları ve yaşam kalitesi algılarının nasıl olduğu ve sosyal devlet ilkesine bağlı olarak onlara sunulan hizmetlerin yaşam doyumu ve kalitesi algılarını nasıl etkilediğini tespit etmek için ÖY çocuğa sahip ailelerin ve ZE çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumu ve yaşam kalitesi algılarının karşılaştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Yaşam kalitesi ile yaşam doyumları arasında bağlantı olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur. Balkanlı (2008) gerçekleştirdiği çalışmasında OSB tanısı almış çocuğu olan ve OSB tanısı almış çocuğu olmayan annelerde yasam kalitesi, yasam doyumu ve umutsuzluk düzeyi arasındaki bağlantıyı tespit etmek istemiştir. Çalışma sonucunda yaşam doyumu ile yaşam kalitesi alt boyutlarından sosyal ilişki alt boyutunda zayıf düzeyde pozitif ilişki, çevresel yaşam kalitesi alt boyutunda orta düzeyde pozitif ilişki, bedensel yaşam kalitesi alt boyutunda zayıf düzeyde pozitif ilişki, ruhsal yaşam kalitesi alt boyutunda orta düzeyde pozitif ilişki

olduğu ortaya konmuştur. Sağlam engelli ve yaşlı bireylerin tükenmişliği, yaşam doyumu ve iş yaşamı kalitesini incelediği çalışmasında çalışanların çalışma yaşam kalitesiyle, yaşam doyum algıları arasında ise olumlu yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Toprak (2018) yaptığı çalışmada ZE ve ÖY tanısı almış çocukların ebeveynlerinin yaşam kalitesi arttıkça yaşam doyumlarının arttığını ortaya koymuştur. Bu araştırmada ÖY tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları ile yaşam kaliteleri arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu, ZE olduğu belirlenmiş çocuğu olan anne ve babaların yaşam doyumları ile yaşam kaliteleri arasında orta düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışma alanyazın ile paralellik göstermektedir. Demir ve diğerleri (2021) yaşam kalitesinin yordayıcılarından birisinin yaşam doyumu olduğunu yaşam kalitesi ile yaşam doyumları arasında orta düzeyde ve olumlu bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Buna bağlamda; ebeveynlerin yaşam kalitelerini arttırmak için yaşam doyumlarını arttıracak destekler sunulmalıdır.

Öneriler

Bu çalışmada özel eğitim ihtiyacı olan ancak zekâ düzeyi açısından iki uç noktada bulunan çocukların ailelerinin yaşam doyumlarının algısal olarak incelenerek, aslında yaşam doyumu açısından ZE çocuklara sahip ailelerin ÖY çocuklara sahip ailelere göre daha yüksek bir yaşam doyumuna sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum aslında ÖY çocuğa sahip olan ailelerin eğitim düzeyi ve aile gelir düzeyinin bu araştırmada ZE çocuğa sahip ailelere göre daha yüksek olması ve bu nedenle de özellikle ailelerin yaşam kalitesi algıları ile buna bağlı olarak da yaşam doyum algılarının ZE çocuğa sahip olan ailelere göre daha düşük olmasına sebebiyet vermiş olabilir. Bu bağlamda daha yüksek beklenti ve haliyle de yaşam doyum ve yaşam kalitesi algısı olduğu düşünülen ÖY ailelerin farklı demografik özelliklerine göre derinlemesine inceleme yapılması şeklinde planlanan çalışmaların gerçekleştirilerek literatürün genişletilmesi sağlanabilir.

Ailelere özel gereksinimli çocukları ile ilgili eğitimler verilmelidir. Özel gereksinimli çocuğu olan ailelere finansal olarak verilen destekler arttırılmalıdır. Birden fazla özel gereksinimli çocuğu olan ailelere destek olmak için çocuk bakım desteği verilmeli bu sayede ebeveynlerin sosyalleşmek için zaman oluşturmaları sağlanmalıdır.

Ebeveynlerin yaşam kalitesinin toplumda içindeki sosyo-ekonomik tabakalara göre tespit edilmesi sağlıklı toplum yaşamı için yapılacak önleme çalışmalarına katkıda bulunulacaktır (Deveci-Şirin, 2014). Ebeveynlerin yaşam kalitesini sosyo-ekonomik tabakalara göre inceleyen araştırmalar yapılması önerilmektedir.

İyimser bakış açısına sahip olmak yaşam doyumuna olumlu etki etmektedir (Avşaroğlu ve Okutan, 2018). Öneri olarak yaşam doyumlarının arttırılması için anne babalara iyimser bakış açısı kazandırmak için çalışmalar yapılması önerilmektedir. Alanyazında farklı sonuçlar içeren çalışmalar yer almaktadır. Daha farklı ve büyük örneklem grupları ile benzer çalışmaların yenilenmesi önerilmektedir.

Ahi Evran University
Journal of Kırşehir Education Faculty
ISSN: 2147 - 1037
http://kefad.ahievran.edu.tr

ENGLISH VERSION

Introduction

Having a gifted child can cause difficulties for parents, as such children may feel superior to other individuals, experience communication problems with siblings and peers, be ignored by their peers, have difficulty in expressing themselves, become introverted, experience problems in communicating with family members and need more attention and care (Fonseca, 2011). These problems have an impact on parents' life satisfaction and life quality. Gifted children who are an important population in our country just as in the rest of the world possess a significant difference that can activate societal dynamics due to their high learning capabilities (Tomlinson, 2013). Gifted individuals who make up about 2% of societies have an inborn talent that can be developed later through education (Gagne, 2010). Tannenbaum places intelligence at the centre of the intersection of opportunities, environmental influences, individual ability, non-cognitive factors and talent (Coleman and Cross, 2005). Renzulli's (1986) definition "motivation, creativity and above-average talent are actually intertwined to lead to a superior performance" still holds true in today's world. Yet, giftedness is a concept used for individuals who differ significantly from their peers in more than one domain of ability or intelligence, or who have latent power, who are highly productive, who get successful results in the given work and who have a high sense of duty in completing the given work (Akkanat, 1999). It is stated that gifted individuals with high-level intellectual, productivity and leadership skills show high performance in the branches of art (Özbay, 2013). In the literature on the life quality of those with gifted children, the multidimensionality of the idea of life quality is associated with the limitations experienced by the parents of gifted children. The dimensions mentioned in the definitions made for life quality include general health status, socio-economic level, happiness, physical and material well-being and satisfaction in social and cultural activities and social interactions (Evans, 1994). When children need a special education, parents may experience some financial difficulties as there are some limitations in providing this education and the education expenditures of gifted children are higher than other children. In addition, parents who have a child diagnosed as gifted need more information because their children are developmentally different from their peers. Moreover, they should devote more time than other parents to the issues related to their

children to satisfy their children's scientific curiosity besides their emotional and physical needs, to direct them to the right information by being aware of the developmental stage their children are in and to determine the institutions where they can receive education and support trainings (Toprak, 2018).

One of the groups that are of great importance worldwide and have special education needs is children diagnosed with intellectual disabilities. These individuals are evaluated based on "intelligence or cognition" and "learning disabilities" and are defined as "individuals with intellectual disabilities" in the Regulation on Special Education Services in Turkey (2018). These individuals are individuals who face difficulties in maintaining their daily lives, and when examined in terms of intelligence, their prevalence can reach up to approximately 3% (Cavkaytar and Diken, 2005). Intellectually disabled (ID) individuals are defined as individuals who experience difficulties in adapting to their environment to varying degrees and require assistance and supervision to overcome these difficulties (Tregold, 1937). Doll (1941) argued that intellectual disability can be diagnosed on the basis of six criteria: difficulty in social adaptation, lagging behind cognitively typically developing peers, experiencing delays and discontinuities in physical and mental development, delayed maturation, the presence of a congenital hereditary cause and the irreversibility of this condition. Tregold (1937) and Doll (1941) made important contributions to the literature with these definitions. However, with the new research, it has been understood that ID individuals are also educable (Patton, 1988). According to the Regulation on Special Education Services (2018), ID individuals are defined as individuals who have intellectual impairments in cognitive functions, conceptual, social, practical adaptability and self-care skills and who require special education and support services at various levels. Especially in special education, when favourable conditions are present, desired behavioural changes can occur, leading to observable independent and positive responses in students. The acquisition of these behaviours in children with special needs in a lasting and systematic manner can only be achieved with the support of the family (Kabataş and Çiftçi, 2019). The birth of a child with disabilities in a family affects which is negatively the emotions and behaviours of family members, challenges their future plans, leads to despair and puts a strain on the family both financially and emotionally. However, the birth of a typically developing or gifted child does not have a significant or negative impact on families' social circles, hopes, layouts, business lives and financial situations (Akandere, Acar and Baştuğ, 2009). According to Işıkhan, when a child with disabilities is born, families may experience shock, denial, feelings of sadness, anger, guilt, anxiety, sudden crisis situations, lack of trust in the outside world, disappointment and decreased self-esteem (Işıkhan, 2005). All of these situations have effects on the quality of the family life, which is an important pillar of education for special educational need's children, and naturally life satisfaction and their reflections on education are also negative.

There are many definitions of the concept of life satisfaction. According to Balkanlı (2008), it is the individual's evaluation of his/her expectations from life and the extent to which these expectations have been fulfilled. So, it is the individual's interpretation and evaluation of his/her own life experimentation individually (Diener et al., 1985). The concept of satisfaction in life is generally associated with well-being. In other words, life concept satisfaction is addressed under the concept of "subjective well-being" and is largely a cognitive component of it. Subjective well-being is actually the affective and cognitive criticism of one's own life. Pleasure, emotion and soul integrity of these internal criticisms constitutes the affective evaluation part (Proctor, 2008). Due to the subjectivity of affective evaluations, their non-fixed and changeable nature, susceptibility to external influences, and difficulties in their measurement, it is observed that the term cognitive life satisfaction is more generally used instead of affective satisfaction on life (Diener et al., 1985).

One of other most important universal goals that today's societies aim to achieve is to improve the life quality. It is generally assessed according to Maslow's (1970) hierarchy of needs (Aydıner-Boylu and Paçacıoğlu, 2016). When the literature globally is examined, health, socioeconomic level, family support, familial relationships, support for people with disabilities, religious and cultural beliefs and participation in hobbies and social activities come to light as important factors playing a role in the determination of the life quality (Smith-Bird and Turnbull, 2005). Özkan (1999) defined the life quality as the comfort of life, economic level and health status, while evaluating it from poly perspectives. Quality of life varies depending on physical health status, economic level, social satisfaction in family and friend relations, healthy mental state, ability to look to the future with confidence and spiritual satisfaction, socio-cultural habits and life perceptions (Kayıhan, 2007). McCall (1975) associates it with happiness while defining the life quality. He defines the best way to determine life quality as measuring the level of people's meeting "their demands and expectations for happiness" (McCall, 1975, as cited in Özmete, 2010).

The most obvious difference of ID children from other children is the differences in their mental skills. The learning steps are generally the same for all children. However, ID children lag behind their peers in terms of learning speed. They have limited memory and attention spans, have difficulty generalizing learned skills and transferring what they have learned (Yılmaz, 2011). For these reasons, parents need to reshape their lifestyles and daily lives according to their children affected by disability. With the increasing stress of having these children, parents of these children may experience difficulties in fulfilling their responsibilities in daily life and may face limitations in their communication with others. As a result, they may develop certain defence mechanisms that are not considered healthy, such as isolating themselves and their children from society and feeling vulnerable within the community (Ellis and Hirsch, 2000). This stress can lead family members to have difficulties in effectively communicating with their children, to set expectations beyond the

capabilities of their children, to focus only on the physical needs of the children while neglecting their emotional needs and to struggle to accept their children (Küçüker, 1993). Having a ID child can have significant effects on the emotional lives of families, such as developing an excessively overprotective relationship with the child, experiencing the need for special education and developing concerns about the future (Akkök, 2003). All these problems affect the life of satisfaction and quality of parents.

The life quality of parents of ID children has been examined from many different dimensions. The overall health status of family members, family socio-economic level, the relationships within the family, whether the family receives support for the child with special needs, the cultural and religious factors in the society and the level of social interactions within the family are among the various dimensions having potential to affect the life quality of parents who has a child diagnosed with special education needs (Smith-Bird and Turnbull, 2005). According to the data from the Presidency of Family Research Institution [PFRI] (1995), families with lower economic levels are more affected by disability compared to families with higher economic levels. The services needed by individuals affected by disability are multidimensional and continuous. In order for parents to meet these needs, they need to be economically sufficient. Parents should have some certain economic conditions to meet these needs. According to research by PFRI (1995), the birth of a disability child leads to the development of a need for support in families, causing anxiety disorders, social non-acceptance, stigmatization and exclusion of the child from the surrounding community, resulting in conflicts in family relationships and negative effects on both the child and the parents.

The positive outcomes of the methods and strategies used to enhance life satisfaction, such as improving success and health-related factors in life, demonstrate that the concept of life satisfaction is suitable for scientific investigation (Naftali and Vella-Brodrick, 2008). Given that parents with disabled children are more dependent on their children (Yıldırım, 2012) compared to families having children with normal development and that parents feel more responsibilities due to the anxiety of not being able to meet the needs of their children (Köksal-Konik, 2014), parents with disabled children may have relatively weak life satisfaction. Parents of disabled children experience a constant need to show enduring interest in their children, struggle to meet their children's physical and emotional needs and require support. They may feel a sense of guilt when they are not attending to their child or taking time for themselves, which can limit their social interactions (Karaçengel, 2007). Due to insufficient awareness within the community, families may encounter stigmatizing descriptions and insensitive questioning about their children, which can hurt them. As a result, parents who experience such situations may isolate themselves from society (Gargiulo, 1985). Considering all these factors, it seems inevitable that the life quality of parents of ID children will be negatively affected. Similarly, as a result of the extraordinary effort exerted, families with ID children may have difficulties in allocating time for themselves and engaging in activities that will enhance their life quality.

Purpose of the Study

Upon reviewing the literature, it was observed that there is a lack of comparative studies involving both groups of parents in the special needs population, who are situated at two different ends of the continuum. Thus, it was decided that conducting such a study would make some contributions to the literature. The current study focus on to determine the life satisfaction and life quality among parents of children located at two opposite ends of the developmental curve in terms of intellectual development and to reveal the effects of different variables on them. Furthermore, it is thought that it is necessary to examine whether there are variations in life satisfaction of and quality among parents based on the type of their child's diagnosis. Therefore, we aim to compare the satisfaction with life and life quality of different families having children diagnosed with mental slowdown and giftedness as well as to examine the influence of various variables on both life satisfaction and life quality for the parents.

In this research, the following sub-problems are searched:

1. Descriptions of the level/grade of life satisfaction of the parents of gifted children?

2. Does the level of satisfaction with life for those with gifted dependents differ significantly in terms of;

a) parental status,

b) the diagnosed child's gender,

c) parental education level/grade,

d) the income level/grade of the family,

e) the number of gifted children?

3. What is the life quality of the parents of gifted children?

4. Does the life quality of the parents of gifted children vary significantly depending on;

a) parental status,

b) the diagnosed child's gender,

c) parental education attainment,

d) the income level/grade of the family,

e) the number of gifted children?

5. What is the level of life satisfaction of the parents of ID children?

6. Does the level of life satisfaction of the parents of ID children vary significantly depending on;

a) parental status,

b) the diagnosed child's gender,

c) parental education attainment,

d) the income level/grade of the family,

e) the number of gifted children?

7. What is the life quality of the caregivers of ID youth?

8. Does life quality of the parents of ID children vary significantly depending on;

a) parental status,

b) the diagnosed child's gender,

c) parental education attainment,

d) the income level/grade of the family,

e) the number of gifted children?

9. Is the difference a statistically significant in life satisfaction levels of the mothers and or fathers of gifted and ID children?

10. Is the difference statistically significant between the life quality of the parents of gifted and ID children?

11. What is the connection between satisfaction in life and life quality of the parents of gifted children?

12. What is the relationship between the satisfaction with life and life quality of the parents of ID children?

Limitations

This study is limited to the families of gifted and ID children.

Method

Studies that aim to determine the relationships between more than one variable and obtain clues regarding cause-effect relationships between these variables are defined as correlational research (Büyüköztürk et al., 2014). In a survey design, through research conducted on a selected group within a specific population, the overall trends, attitudes or opinions of the entire population can be

determined quantitatively or numerically (Creswell, 2012). In the current study, the satisfaction of life and life quality of parents of gifted students and parents of disabled children were evaluated in terms of different variables. Additionally, the connection between satisfaction of life and life quality was examined. Therefore, a research design known as the relational survey model, one of the quantitative research methods, was employed.

Population and Sample

The population of this research consists of families having children with special needs attending the Science and Art Centres [BİLSEM] in the provinces of Tokat, Konya, Muğla, Antalya and İzmir. These children underwent educational evaluation and diagnosis at the Guidance and Research Centres [RAM]. Given that examining extreme cases related to the phenomenon under investigation allows researchers to observe variability more clearly (Büyüköztürk et al., 2014), extreme case sampling, one of the purposive sampling methods, was used in this study. The sample of the study consisted of a total of 318 families, including 192 families having children diagnosed with giftedness attending BİLSEM schools during the 2022-2023 school year, and 126 families having children diagnosed with intellectual disabilty attending schools.

Data Collection Tools

In the current study, the Family Information Forms, Life Quality Scale and Life Satisfaction Scale were used to collect data.

Taking into account the different effects of having an ID child and having a gifted child, two separate Family Information Forms were developed by the researchers. The form created for parents of gifted children includes questions aimed at determining some demographic characteristics such as parental status, gender of the child, education level of parents, income level of the family and whether there are other gifted children in the family. The form created for parents of ID children includes questions aimed at determining some demographic characteristics such as parental status, gender of the child, education level of parents, education level of parents and whether there are other ID children in the family.

In addition, to determine the parents' life quality in this study, the "Beach Centre Family Life Quality Scale" (BCFQLS) was used. This scale was developed by the Beach Centre on Disability at Kansas University under the coordination of Summers and his colleagues in 2006 and Meral and Cavkaytar (2013) adapted the scale to Turkish (Beach Centre on Disability, 2006). The scale provides information about the participants' "satisfaction" status. The BCFQLS was developed for families with special needs children and consists of 25 items collected under five subscales. It is a Likert-type scale which has a 5-point type, ranging from "not at all appropriate (1)" to "completely appropriate (5)". The quality-of-life scale was primarily designed to measure the interactions among family members,

the process of guiding individuals with special educational needs, the support received from the environment, and the perceived level of support related to disability. It is developed with the purpose of assessing these aspects within the context of family life.

The max. score for the whole BCFQLS is 125 and the min. score is 25. It is accepted that the increase in the scores obtained by the participants for the whole/total scale or the sub-dimension scores indicates an improvement in the life quality of the participants. The reliability coefficient determined by Cronback Alpha was α=0.92 for the whole scale in the original study, and it seems to be a valid and reliable scale for use in this study (Meral and Cavkaytar, 2013). For our study, the reliability coefficient from Cronbach Alpha is α=0.89.

As a final data collection tool, the "Life Satisfaction Scale" was applied to evaluate the satisfaction with life of the parents. This scale was first produced by Diener et al. (1985) and translated into Turkish in Yetim (2003). It consists of 5 items collected under a single factor and is a self-report scale using a seven-point Likert type response format. This scale aims to measure the state perceived by the family by comparing their overall expectations with what they actually possess. Inside the original study, Cronbach's alpha reliability coefficient was α=0.86. In the current study, the Cronbach's alpha reliability coefficient is α=0.90.

Analysis of the Data

SPSS.20 was used to interpret the data. Before starting the data analysis, an outlier analysis was conducted based on total scores. In the study, Skewness values and Kurtosis values were examined to find the normality of the groups. It was observed that the Skewness values ranged from -.62 to. 27, and the Kurtosis values ranged from -.46 to 1.12. According to Tabachnick and Fidell (2013), data are considered to exhibit a normal distribution when the Skewness and Kurtosisvalues fall within the range of -1.5 - +1.5. The significance level was set to be p=0.05. Descriptive statistical methods, such as frequency and percentage calculations, were used to evaluate the participants' socio-demographic characteristics in the study. The data was determined to show a homogeneous distribution, and in the analysis related to the sub-problems, t-test, one-way analysis of variance and Pearson correlation analysis were used.

Ethical Permissions of the Study

In this study, all the rules specified under the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Guidelines" were followed. None of the actions specified under the second section of the guidelines titled "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics" were performed.

Ethics committee permission information Name of the ethics committee that conducted the ethical evaluation: Ethical Committee for Social and Humanities Research Studies of Tokat Gaziosmanpaşa University

Date of the ethical evaluation decision by the Ethics Committee: 29.12.2022

Ethical evaluation document number: 01-60

Findings

The first sub-problem of the study aims to find the degree of satisfaction with life of the parents of gifted children. The findings obtained from the descriptive analysis conducted for this purpose are presented in Table 1 in the form of frequencies and percentages.

Table 1. *Level of satisfaction with life of the parents who have gifted children*

Low		Medium		High		Total		$\bar{X}$	S
N	%	N	%	N	%	N	%		
98	51.0	87	45.3	7	3.6	192	100.0	14.57	5.17

Table 1 shows the mean life satisfaction rate of the parents with gifted children is 14.57, with a standard deviation of 5.17. The life satisfaction of parents was found to be low in 51% of the cases (N=98), at a medium level in 45.3% of the cases (N=87), and at a high level in 3.6% of the cases (N=7). In other words, it can be said that the parents with gifted children have a low level of satisfaction with life.

The second sub-problem aims to determine whether the degree of life satisfaction of the parents of gifted children varies significantly depending on parental status. The t-test results performed for this purpose are given in Table 2.

Table 2. *T-test results, performed to determine whether the level of satisfaction with life of the parents have gifted children varies significantly depending on parental status*

Parental Status	N	$\bar{X}$	S	t	p
Mother	146	14.80	4.96737	1.08	.28
Father	46	13.85	5.77722		

As seen in Table 2, the whole scale means obtained of the parents do not vary significantly by parental status [$t_{(190)} = 1.08$, $p>0.05$]. Table 2 shows the life satisfaction mean score of the mothers having gifted learners on the scale ($\bar{X}$: 14.80) is higher than that of the fathers ($\bar{X}$: 13.85). Thus, it can be said that difference in parental status was not statistically significant in the satisfaction with life of the parents of gifted dependants.

The third sub-problem aims to find whether the amount of satisfaction with life of the parents with gifted children varies significantly by the gender of the child. The t-test results on this factor are shown in Table 3.

Table 3. *T-test results on* whether *the level of satisfaction with life* of *the parents of* gifted *children varies significantly by the gender of the child*

	Life Satisfaction				
Gender of the Child	N	$\bar{X}$	S	t	p
Female	114	14.36	4.97	-.67	.50
Male	78	14.87	5.48		

As seen in Table 3, the means obtained from the whole scale by the parents do not significantly vary by the gender of the child [$t_{(190)}$ = -.67, p<0.05]. Table 3, the life satisfaction mean score taken by the parents with female gifted children ($\bar{X}$: 14.36) is lower than that of the parents with male gifted children ($\bar{X}$: 13.85). Thus, it can be said that the gender of the child does not create difference that is statistically significant in the satisfaction with life of the parents with gifted children.

The fourth sub-problem aims to find whether the degree of life satisfaction of the parents of gifted children varies significantly by the education level of the parents. For this reason, first, the Levene Test result was examined in order to check the equality of variances. Since the result of this test was found to be p>0.05, the assumption that the variances were equal was confirmed (L=1.90; p=0.67). The results of the variance analysis performed to to find if the arithmetic means display a significant difference between them statistically are given in Table 4.

Table 4. *Results of the ANOVA conducted to determine whether the level of life satisfaction of the parents of* gifted *children varies significantly by the education level of the parents*

N, $\bar{X}$, S Values				Life Satisfaction ANOVA Results				
Education Level	N	$\bar{X}$	S		Sum of Squares	Sd	Mean Square	F	p
Primary school	38	14.84	5.87	Between-Groups	87.369	5	17.474	.65	.67
Middle school	22	15.64	5.18						
High school	11	14.82	5.21	Within-Groups	5023.750	186	27.009		
Associate's	72	14.33	4.90						
Undergraduate	17	12.82	4.76	Total	5111.120	191			
Graduate	32	14.57	5.22						

As seen in Table 4, the mean life satisfaction scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by the education level of the parents [$F_{(5\text{-}186)}$= .65, p>0.05]. Thus, it can be said that the education level of the parents of gifted children does not create a statistically significant difference in their life satisfaction.

The fifth sub-problem of the study aims to determine whether the level of life satisfaction of the parents of gifted children varies significantly by the income level of the family. In order to check the equality of variances, the Levene Test result was examined. Since the result of this test was found to be p>0.05, the assumption that the variances were equal was confirmed (L=1.79; p=0.78).

Table 5. *Results of the ANOVA conducted to determine whether the level of life satisfaction of the parents who have gifted children varies significantly by the income level of the family*

N, X̄, S Values				Life Satisfaction ANOVA Results				
Income Level	N	X̄	S	Sum of Squares	Sd	Mean Square	F	p
0-5000	22	14.81	4.65	Between-Groups	251.350	3	83.783	3.24	.02
5000-10000	69	15.91	5.04						
10000- 20000	73	13.26	4.75	Within-Groups	4859.770	188	25.850		
More than 20000	22	14.56	6.26	Total	5111.120	191			

As seen in Table 5, the mean life satisfaction scores obtained from the whole scale by the parents vary significantly by the income level of the family [$F_{(3-188)}$= 3.24, p<0.05]. This statistical difference shows that the total income level of the family has a correlation to satisfaction in life of the parents of gifted children. Scheffe test was done to find the origin of this difference and the mean score of the parents with the income level of more than 20000 was found to be significantly higher than those of the parents with the other income levels. Thus, it can be said that when the income level of families having gifted children is more than 20,000 TL, there is a higher life satisfaction than families with lower income levels.

The sixth sub-problem of the study aims to determine whether the level of life satisfaction of the parents of gifted children varies significantly depending on the number of gifted children. The results of the t-test performed for this purpose are shown in Table 6.

Table 6. *T-test results on whether the level of life satisfaction of the parents of gifted children varies significantly by the number of gifted children*

	Life satisfaction				
Number of gifted children	N	X̄	S	t	p
1	152	14.57	5.04103	.02	.10
2	40	14.55	5.71525		

As seen in Table 6, the mean life satisfaction scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by the number of gifted children [$t_{(190)}$ = .10, p>0.05]. When Table 6 is examined, one can see that the mean life satisfaction score of the parents of one child (X̄: 14.57) is higher than that of the parents of two children (X̄: 14.55). Thus, it can be said that the number of gifted children does not create a statistically significant difference in the life satisfaction of the parents of gifted children.

The seventh sub-problem of the study aims to find the degree of life quality of the parents of gifted children. The findings obtained from the descriptive analysis conducted for this purpose are presented in Table 7 in the form of frequencies, percentages, standard deviations and means.

Table 7. *Level of life quality of the parents of gifted children*

Low		Medium		High		Total		$\bar{X}$	S
N	%	N	%	N	%	N	%	44.70	10.81
173	90.1	19	9.9	0	0	192	100.0		

It is seen that 90.1% (N=173) of the parents of gifted children have a low level life quality and 9.9% (N=19) have a medium level life quality. Thus, it can be said that the parents of gifted children have a low level life quality.

The eighth sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of gifted children varies significantly depending on parental status. The results of the t-test conducted for this purpose are given in Table 8.

Table 8. *T-test results on whether the life quality of the parents of gifted children varies significantly depending on parental status*

	Life Quality				
Parental Status	N	$\bar{X}$	S	t	p
Mother	146	44.46	10.72292	-.53	.78
Father	46	45.43	11.20447		

As seen in Table 8, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by parental status [$t_{(190)}$ = .78, p>0.05]. Table 8, the life quality mean score taken by the mothers having gifted children from the scale ($\bar{X}$: 44.46) is lower than that of the fathers ($\bar{X}$: 45.43). Thus, it can be said that parental status does not create a statistically significant difference in the life quality of the parents of gifted children.

The ninth sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of gifted children varies significantly by the gender of the child. The results of the t-test conducted for this purpose are presented in Table 9.

Table 9. *T-test results on whether the life quality of the parents of gifted children varies significantly by the gender of the child*

	Life Quality				
Gender of the Child	N	$\bar{X}$	S	t	p
Female	114	44.88	10.00720	.26	.78
Male	78	44.42	11.96805		

As seen in Table 9, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents do not significantly vary by the gender of the child [$t_{(190)}$ = .78, p>0.05]. Table 9 shows that the mean life quality score taken by the parents of female gifted children ($\bar{X}$: 44.48) is higher than that of the parents of male gifted children ($\bar{X}$: 44.42). Thus, it can be said that the gender of the child does not create a statistically significant difference in the life quality of the parents of gifted children.

The tenth sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of gifted children varies significantly by the education level of the parents. For this reason, first, the

Levene Test result was examined in order to check the equality of variances. Since the result of this test was found to be p>0.05, the assumption that the variances were equal was confirmed (L=1.92; p=0.65). The results of the variance analysis run discover if the arithmetic means have a difference that is statistically significant are given in Table 10.

Table 10. *Results of the ANOVA conducted to determine whether the life quality of the parents who have gifted children varies significantly by the education level of the parents*

N, X̄, S Values				Life Satisfaction ANOVA Results				
Education Level	N	X̄	S		Sum of Squares	Sd	Mean Square	F	p
Primary school	38	43.95	11.41	Between-Groups	539.996	5	107.999	.92	.02
Middle school	22	45.96	9.45						
High school	11	45.18	11.96	Within-Groups	21814.874	186	117.284		
Associate's	72	44.07	9.55						
Undergraduate	17	49.53	12.74	Total	22354.870	191			
Graduate	32	43.38	12.21						

In Table 10, one can see that the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents vary significantly by the education level of the parents [$F_{(5-186)}$= 2.85, p<0.05]. Scheffe test, which is one of the multiple comparison tests, was done to find the origin of this significant difference. The Scheffe test technique was developed to compare linear combinations of all the possible probabilities between groups (Kayri, 2009). The Scheffe test revealed that the parents who have an undergraduate degree have significantly higher perceptions of life quality compared to the middle school graduate parents and the parents with an associate's degrees.

The eleventh sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of gifted children varies significantly depending on the income level of the family. For this purpose, first, the Levene Test result was examined to check the equality of variances. Since the result of this test was found to be p>0.05, the assumption that the variances were equal was confirmed (L=1.90; p=0.67). The results of the variance analysis carried out discover if the arithmetic means have a difference that is statistically significant are given in Table 11.

Table 11. *Results of the ANOVA conducted to determine whether the life quality of the parents who have gifted children varies significantly by the income level of the family*

N, X̄, S Values				Life Satisfaction ANOVA Results					
Income Level	N	X̄	S		Sum of Squares	Sd	Mean Square	F	p
0-5000	22	14.81	4.65	Between-Groups	68.249	3	22.750	.19	.90
5000-10000	69	15.91	5.04						
				Within-Groups	22286.621	188	118.546		
10000- 20000	73	13.26	4.75						
				Total	22354.870	191			
More than 20000	22	14.56	6.26						

As seen in Table 11, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by the income level of the family [$F_{(3-188)}$= .19, p<0.05]. This indicates that the income level of the family does not create a statistically significant difference in the life quality of the parents of gifted children.

The twelfth sub-problem aims to determine whether the life quality of the parents of gifted children varies significantly depending on the number of gifted children. The results of the t-test performed for this purpose are shown in Table 12.

Table 12. *T-test results on whether the life quality of the parents who have gifted children varies significantly depending on the number of gifted children*

Number of Gifted Children	N	$\bar{X}$	S	t	p
1	152	44.88	10.00720	.29	.78
2	40	44.42	11.96805		

As seen in Table 12, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by the number of gifted children [$t_{(190)}$ = .78, p>0.05]. Table 12 shows that the mean life quality score of the parents of one child ($\bar{X}$: 44.88) is higher than that of the parents of two children ($\bar{X}$: 44.42). Thus, it can be said that the number of gifted children does not create a statistically significant difference in the life quality of the parents of gifted children.

The thirteenth sub-problem of the study aims to find the degree of life satisfaction of the parents of ID children. The findings obtained from the descriptive analysis conducted for this purpose are presented in Table 13 in the form of frequencies and percentages.

Table 13. *Level of life satisfaction of the parents who have ID children*

Low		Medium		High		Total		$\bar{X}$	S
N	%	N	%	N	%	N	%	19.20	4.80
20	15.9	89	70.6	17	13.5	126	100.0		

The life satisfaction of the parents of ID children was found to be at a low level in 15.9% of the cases (N=20), at a medium level in 70.6% of the cases (N=89) and at a high level in 13.5% of the cases (N=17). In other words, it can be said that the parents of ID children have a medium level of life satisfaction.

The fourteenth sub-problem of the study aims to determine whether the level of life satisfaction of the parents of ID children varies significantly depending on parental status. The results of the t-test run for this purpose are given in Table 14.

Table 14. *T-test results on whether the level of life satisfaction of the parents who have ID children varies significantly depending on parental status*

	Life Satisfaction				
Parental Status	N	$\bar{X}$	S	t	p
Mother	58	19.34	4.52499	.32	.75
Father	68	19.07	5.05586		

As seen in Table 14, means obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by parental status [$t_{(124)} = .75$, $p>0.05$]. Table 14, the life satisfaction mean score taken by the mothers having ID students from the scale ($\bar{X}$: 19.34) is higher than that of the fathers ($\bar{X}$: 19.07). Thus, it can be said that parental status does not create a statistically significant difference in the life satisfaction of the parents of ID children.

The fifteenth sub-problem of the study aims to determine whether the level of life satisfaction of the parents of ID children varies significantly by the gender of the child. The results of the t-test conducted for this purpose are presented in Table 15.

Table 15. *T-test results on whether the level of life satisfaction of the parents who have ID children varies significantly by the gender of the child*

	Life Satisfaction				
Gender of the Child	N	$\bar{X}$	S	t	p
Female	69	19.49	5.12670	.76	.45
Male	57	18.84	4.39476		

As seen in Table 15, means obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by the gender of the child [$t_{(124)} = .45$, $p>0.05$]. Table 15 shows that the life satisfaction mean score taken by the parents of female ID children ($\bar{X}$: 19.49) is higher than that of the parents of male ID children ($\bar{X}$: 18.84). Thus, it can be said that the gender of the child does not create a statistically significant difference in the life satisfaction of the parents of ID children.

The sixteenth sub-problem of the study aims to determine whether the level of life satisfaction of the parents of ID children varies significantly by the education level of the parents. For this reason, first, the Levene Test result was examined to check the equality of variances. Since the result of this test was found to be $p>0.05$, the assumption that the variances were equal was confirmed ($L=1.89$; $p=0.64$). The results of the variance analysis carried out discover if the arithmetic means have a difference that is statistically significant are given in Table 16.

Table 16. *Results of the ANOVA conducted to determine whether the level of life satisfaction of the parents who have ID children varies significantly by the education level of the parents*

N, $\bar{X}$, S Values				Life Satisfaction ANOVA Results				
Education Level	N	$\bar{X}$	S		Sum of Squares	Sd	Mean Square	F	p
Primary school	5	23.20	2.69	Between-Groups	9.840	1	9.840	.05	.83
Middle school	16	18.94	5.11						
High school	24	18.13	4.95	Within-Groups	25095.819	124	202.386		
Associate's	36	18.42	4.64						
Undergraduate	25	21.32	5.11	Total	25105.659	125			
Graduate	20	18.45	3.72						

As seen in Table 16, the life satisfaction mean scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by the education level of the parents [$F_{(1\text{-}124)} = .05$, $p=0.05$]. Thus, it can

be said that the education level of the parents of ID children does not create a statistically significant difference in their life satisfaction.

The seventeenth sub-problem of the study aims to determine whether the level of life satisfaction of the parents of ID children varies significantly depending on the income level of the family. For this reason, first, the Levene Test result was examined in order to check the equality of variances. Since the result of this test was found to be p>0.05, the assumption that the variances were equal was confirmed (L=1.90; p=0.67). The results of the variance analysis done to find if there is a significant difference statistically between arithmetic means are given in Table 17.

Table 17. *Results of the ANOVA conducted to determine whether the level of life satisfaction of the parents who have ID children varies significantly by the income level of the family*

N, X̄, S Values				Life Satisfaction ANOVA Results					
Income Level	N	X̄	S		Sum of Squares	Sd	Mean Square	F	p
0-5000	4	19.88	4.02	Between-Groups	551.250	3	183.750	.91	.44
5000-10000	72	21.65	4.24						
10000-20000	11	18.10	4.92	Within-Groups	24554.409	122	201.266		
More than 20000	39	18.53	4.26	Total	25105.659	125			

Table 17 shows that the life satisfaction mean scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by the income level of the family [$F_{(3-122)}$= .91, p>0.05]. Thus, it can be said that the income level of the family having ID children does not create a statistically significant difference in their life satisfaction.

The eighteenth sub-problem of the study aims to determine whether the level of life satisfaction of the parents of ID children varies significantly depending on the number of ID children. The results of the t-test conducted for this purpose are presented in Table 18.

Table 18. *T-test results on whether the level of life satisfaction of the parents who have ID children varies significantly depending on the number of ID children*

	Life Satisfaction				
Number of ID Children	N	X̄	S	t	p
1	94	19.94	4.48848	3.05	.003
2	32	17.03	5.10208		

As seen in Table 18, the mean life satisfaction scores taken from the whole scale by the parents vary significantly by the number of ID children [$t_{(124)}$ = .003, p<0.05]. Table 18 shows that the mean life satisfaction score of the parents of one child (X̄: 19.94) is significantly higher than that of the parents of two children (X̄: 17.03). Thus, it can be said that the number of ID children creates a statistically significant difference in the life satisfaction of the parents of ID children.

The nineteenth sub-problem of the study aims to find the degree of life quality of the parents of ID children. The findings obtained from the descriptive analysis conducted for this purpose are presented in Table 19 in the form of frequencies, percentages, standard deviations and means.

Table 19. *Quality of life of the parents who have ID children*

Low		Medium		High		Total		$\bar{X}$	S
N	%	N	%	N	%	N	%	93.89	14.17
6	4.8	56	44.4	64	50.8	126	100.0		

It is seen that 4.8% (N=6) of the parents of ID children have a low level life quality, 44.4% (N=56) have a medium level life quality and 50.8% (N=64) have a high level life quality. In other words, it can be said that the parents of ID children have a high-level life quality.

The twentieth sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of ID children varies significantly depending on parental status. The results of the t-test run for this purpose are presented in Table 20.

Table 20. *T-test results on whether the life quality of the parents who have ID children varies significantly depending on parental status*

	Life Quality				
Parental Status	N	$\bar{X}$	S	T	p
Mother	58	94.79	11.1052	.64	.51
Father	68	93.13	16.32497		

As seen in Table 20, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by parental status [$t_{(124)}$ = .51, p>0.05]. Table 20 demonstrates that the quality-of-life mean score taken by the mothers having ID children from the scale ($\bar{X}$: 94.79) is higher than that of the fathers ($\bar{X}$: 93.13). Thus, it can be said that parental status does not create a statistically significant difference in the life quality of the parents of IDchildren.

The twenty first sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of ID children varies significantly by the gender of the child. The results of the t-test conducted for this purpose are presented in Table 21.

Table 21. *T-test results on whether the life quality of the parents who have ID children varies significantly by the gender of the child*

	Life Quality				
Gender of the Child	N	$\bar{X}$	S	t	p
Female	69	93.61	15.13296	-.21	.80
Male	57	94.25	13.03879		

As seen in Table 21, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents do not vary significantly by the gender of the child [$t_{(124)}$ = .80, p>0.05]. Table 21 suggests that the mean life quality score taken by the parents of female ID children ($\bar{X}$: 44.48) is lower than the mean

score of the parents of male ID children ($\bar{X}$: 94.25). Thus, it can be said that the gender of the child does not create a statistically significant difference in the life quality of the parents of ID children.

The twenty second sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of ID children varies significantly by the education level of the parents. For this reason, first, the Levene Test result was examined in order to check the equality of variances. Since the result of this test was found to be p>0.05, the assumption that the variances were equal was confirmed (L=1.90; p=0.67). The results of the variance analysis done to find if there is a significant difference statistically between arithmetic means are given in Table 22.

Table 22. *Results of the ANOVA conducted to determine whether the life quality of the parents who have ID children varies significantly by the education level of the parents*

N, $\bar{X}$, S Values				Life Satisfaction ANOVA Results				
Education Level	N	$\bar{X}$	S		Sum of Squares	Sd	Mean Square	F	p
Primary school	5	23.20	2.68	Between-Groups	4151.39	5	830.28	4.76	.001
Middle school	16	18.94	5.12						
High school	24	18.13	4.95	Within-Groups	20954.26	120	174.60		
Associate's	36	21.32	4.64						
Undergraduate	25	18.45	5.11	Total	25105.65	125			
Graduate	20	19.20	4.80						

As seen in Table 22, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents vary significantly by the education level of the parents [$F_{(5\text{-}120)}$= 0.001, p<0.05]. Scheffe test was done to find the origin of this significant difference, and a significant difference was found between the parents who are primary school graduates and the parents who hold a graduate degree in favour of the parents who are primary school graduates.

The twenty third sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of ID children varies significantly depending on the income level of the family. For this purpose, first, the Levene Test result was examined to check the equality of variances. Since the result of this test was found to be p>0.05, the assumption that the variances were equal was confirmed (L=1.77; p=0.68). The results of the variance analysis done to find if there is a significant difference statistically between arithmetic means are given in Table 23.

Table 23. *Results of the ANOVA conducted to determine whether the life quality of the parents who have ID children varies significantly by the income level of the family*

N, X̄, S Values				Life Satisfaction ANOVA Results				
Income Level	N	X̄	S		Sum of Squares	Sd	Mean Square	F	p
0-5000	4	19.18	4.25	Between-Groups	1408.361	2	704.180	3.66	.03
5000-10000	72	21.66	4.93	Within-Groups	23697.298	123	192.661		
10000-20000	11	18.10	4.27						
More than 20000	39	18.53	4.80	Total	25105.659	125			

As seen in Table 23, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents vary significantly depending on the income level of the family [$F_{(2-123)}$= 3.66, p<0.05]. Scheffe test was done to find the origin of this significant difference, and a significant difference was found between the family with monthly income of 5000- 10.000 TL and the families with monthly income of 10.000-20.000 TL in favour of the families with monthly income of 5000- 10.000 TL.

The twenty fourth sub-problem of the study aims to determine whether the life quality of the parents of ID children varies significantly depending on the number of ID children. The results of the t-test conducted for this purpose are presented in Table 24.

Table 24. *T-test results on whether the life quality of the parents who have ID children varies significantly depending on the number of ID children*

	Life Quality				
Number of Gifted Children	N	X̄	S	t	p
1	94	95.84	14.15605	2.71	.01
2	32	88.19	12.78971		

As seen in Table 24, the mean life quality scores obtained from the whole scale by the parents vary significantly depending on the number of ID children [$t_{(124)}$ = .01, p<0.05]. Table 24 shows that the mean life quality score of the parents of one child (X̄: 95.84) is significantly higher than that of the parents of two children (X̄: 88.19). Thus, it can be said that the number of gifted children creates a statistically significant difference in the life quality of the parents with ID children.

The twenty fifth sub-problem of the study aims to determine whether there is a statistically significant difference between the life satisfaction levels of the parents of gifted children and ID children. The results of the t-test carried out for this purpose are presented in Table 25.

Table 25. *Results of the t-test carried out to determine whether there is a significant difference between the life satisfaction levels of the parents who have gifted and ID children*

	Life Satisfaction				
	N	X̄	S	t	p
Gifted	192	14.57	5.17	8.03	.00
ID	126	19.20	4.80		

Table 25 shows that there is a significant difference between the mean satisfaction scores taken from the Life Satisfaction Scale by the parents of gifted children and the parents of ID children [$t_{(316)}$ = .00, p<0.05]. Of the participating parents, 192 have gifted children and 126 have ID children. The mean life satisfaction score of the parents of gifted children (X̄: 14.57) is significantly lower than the mean score of the parents of ID children (X̄: 19.20).

The twenty sixth sub-problem of the study aims to determine whether there is a statistically significant difference between the quality-of-life levels of the parents of gifted children and ID children. The results of the t-test performed for this purpose are given in Table 26.

Table 26. *Results of the t-test performed to determine whether there is a significant difference between the life quality levels of the parents who have gifted and ID children*

	Life Quality				
	N	X̄	S	t	p
Gifted	192	44.70	10.82	35.02	.00
ID	126	93.90	14.17		

Table 26 shows that there is a significant difference between the mean life quality score taken from the Life Quality Scale by the parents of gifted children and that of the parents of ID children [$t_{(316)}$ = .00, p<0.05]. Of the participating parents, 192 have gifted children and 126 have ID children. The mean life quality score of the parents of gifted children (X̄: 44.70) is significantly lower than the mean score of the parents of ID children (X̄: 93.90).

The twenty seventh sub-problem of the study aims to investigate whether there is a relationship between the mean life satisfaction score taken from the Life Satisfaction Scale and the mean life quality score taken from the BFQLS by the parents of gifted children. To this end, parametric Pearson correlation analysis was conducted.

Table 27. *The relationship between means taken from BCFQLS and the Life Satisfaction Scale by the parents who have gifted children*

Scales	**N**	**X̄**	**S**	**r**	**p**
Life Satisfaction Scale	192	14.57	5.17	0.29	.00
Life Quality Scale	192	44.69	10.82		

Table 27 shows that there is a low, positive and significant correlation between the life satisfaction and life quality of the parents of gifted children (p<0.05). In other words, the life quality and life satisfaction of the parents of gifted children positively affect each other.

The twenty eighth sub-problem of the study aims to investigate whether there is a relationship between the mean life satisfaction score taken from the Life Satisfaction Scale and the mean life quality score taken from the Beach Family Life Quality Scale by the parents of ID children. To this end, parametric Pearson correlation analysis was conducted.

Table 28. *The relationship between means taken from the BCFQLS and the Life Satisfaction Scale by the parents who have ID children*

Scales	N	X̄	S	r	p
Life Satisfaction Scale	126	19.20	4.80	0.63	.00
Life Quality Scale	126	93.90	14.17		

Table 28 shows that there is a medium, positive and significant correlation between the life satisfaction and life quality of the parents of ID children ($p<0.05$). In other words, the life quality and life satisfaction of the parents of ID children positively affect each other.

Results and Discussion

To facilitate better understanding of the data obtained in the study and enable easier comparison, the results and discussion regarding the satisfaction in life and quality of life of parents of gifted youth and ID children are presented together.

1. Results and discussion about level of satisfaction in life for the primary caregivers of gifted youth and ID children.

Parents of gifted children tend to be more dependent on their children in contrast to those of typically developing youth (Yıldırım, 2012) and they may feel a greater sense of responsibility and concern about their ability to meet their children's needs (Köksal-Konik, 2014). This situation can increase the anxiety levels of family members and lead to concerns about the future of their children, as well as cause them to experience stress (Karakuş, 2010). These negative factors negatively affect parents' well-being and decrease their life satisfaction (Dağlıoğlu and Alemdar, 2010). In the current study, it was found that more than half of the parents of gifted children have low levels of life satisfaction, nearly half have medium level, and very few have high levels of life satisfaction. It was also found that a small portion of the parents of ID children have low levels of life satisfaction, approximately three-fourths have medium levels and a few have high levels of life satisfaction. The findings revealed a statistically significant difference between the life satisfaction of the gifted children's parents and ID children's parents. It was also concluded that satisfaction in life for parents of gifted children is lower than that of the the parents of ID children. There are studies in the literature indicating ID children's parents have lower levels of satisfaction in life than parents of typically developing individuals (Vallerand et al., 1989). The lower level life satisfaction of the parents who have gifted children is thought to be due to their high expectations. Balkanlı (2008) compared the life quality between the autism's mothers and the mothers of children without autism and found that there is no significant difference in life satisfaction levels for both groups of mothers. The presence of different results in the literature indicates the necessity of replicating the study on larger samples.

2. Results and discussion on the effects of parental status, gender of the child, education level of parents, family income level and quantity of children with special education needs on the life satisfaction of the parents of gifted and ID children.

In the study, found that being a father or mother, gender of the child, education level of the parents and having another child with special needs in the family did not make any significant difference on the parent's satisfaction in life who have gifted children. However, income level of the parents had a quanitifiable effect with positive way i n their life satisfaction, indicating that as income level increased, life satisfaction also increased. In the study conducted by Toprak (2018), it was found that being a father or mother and having another child with special needs had no correlation to satisfaction in life of parents of gifted children. However, it was revealed that income level had a significant effect on satisfaction in life. In their study, Yavuz and Şafak (2021) investigated the satisfaction in life of parents of children on the autism spectrum and multiple intellectual disabilities. They found that gender, type of disability and the child's gender did not create significant differences in the satisfaction in life of these parents. However, they observed that educational level had an impact, indicating that as parents' educational level increased, their life satisfaction levels also increased. Additionally, they found that income level had a direct effect, suggesting that higher income levels were associated with higher levels of satisfaction in life. The results of the current atudy are parallel to the literature.

In their study, Akandere, Acar and Baştuğ (2009) found that the education level of parents had an impact on parents's life satisfaction who has ID children. Fathers who were university or high school graduates had higher or upper levels of life satisfaction than fathers who were elementary school or middle school graduates. They also observed correlation which is a positive way between income levels and life satisfaction, indicating that as income increased, life satisfaction also increased. The study revealed that the child's gender was influential and that mothers of girls had higher life satisfaction than fathers of girls. There are also studies that yielded different results. For instance, Balkanlı (2008) demonstrated that the pupils's gender, their mother's educational level and the presence of another family member with special needs did not affect the satisfaction in life of mothers having autistic children. In the study conducted by Günaldı (2010), which examined the relationship between the level of stress and satisfaction in life of mothers of children diagnosed with cerebral palsy and autism in early childhood, it was found that income had an effect on the life satisfaction of mothers, while the maternal educational level and the quantity of children did not have an effect. In the current study, it was found that parental status (whether the participant is the mother or father), gender of the child and education level of the parents did not make any quantitative difference in their satisfaction in life of the parents of ID children. Yet, it was found that having another child who

needs special education in the family had a significant and negative way effect on their satisfaction in life. Also, common knowledge is that parents' need to show extra attention and spare time for their children with special needs, in addition to their daily life responsibilities, increases with the presence of the second child with special needs, leading to a significant decrease in their life satisfaction.

3. Results and discussion on the quality of lifeof the caregivers of gifted youth and their parents of ID children

Toprak (2018) compared the life quality of parents of gifted children and ID children and found that that the life quality of their parents of gifted children is higher than the parents who have ID children. On the other hand, according to the findings obtained in the current study, there is a significant difference between the life quality of the parents who have ID children and the parents of gifted children in favour of their parents of ID children. The current study concluded that almost all the parents of gifted children have a low perception of their life quality, with only a small portion having a medium level. There were no participants who reported a high perception of life quality. The increased need for resources and attention from parents of gifted children compared to typical children causes them to face challenges (Fonseca, 2011). It is believed that the high expectations regarding the educational opportunities they want to provide for their children play a significant role in these findings.

The study revealed that the life quality is perceived to be low by few of the parents of ID children, to be medium by less than half of them and to be high by nearly half of them. A similar study was conducted by Meral and Cavkaytar (2015) to determine the perception of family's life quality among parents of children who diagnosed with autism. The study revealed that parents of children with autism have Family Life Quality scores above average. This result indicates that the current study is compatible with the literature. On the other hand, there are studies reporting different results. Balkanlı (2008) compared the life quality of mothers with and without autistic children. In this study, it was observed that the life quality of the mothers with a child with normal development is higher than that of the mothers with a child with autism. These results are thought to be related to the developments in the support services provided for individuals with special needs and their families in recent years.

4. Results and discussion on the effects of parental status, gender of the child, education level of parents, income level of the family and the number of children with special education needs on the life quality of the parents of gifted and ID children

In general, it is known that being a woman, having a low income and education level reduce the life quality (Aydıner-Boylu and Paçacıoğlu, 2016). However, the current study found that the parental status (whether the participant is the mother or father), the child's gender, having more than

one offspring with special needs in a household, income level of their family and the number of their children with special needs did not make a significant difference in the life quality of the parents who have gifted students. On the other hand, the study concluded that education level of the parents had a strong positive correlation to life quality. It is widely known that individuals with higher educational levels tend to have relatively higher incomes and more qualified jobs, which consequently leads to higher life quality and better access to social opportunities (Aydıner-Boylu and Paçacıoğlu, 2016). A similar study was conducted by Toprak (2018). In the study, it was found that the parental status and having another child with special needs did not have any significant effect on their life quality, while significant differences were created by income levels. In another study, Balkanlı (2008) revealed that the life quality of the progenitors of female autistic children is higher than the proginitors of male autistic children, that the life quality of the maternal parent having a higher education is higher than that of the maternal caregivers who have only completed elementary school and the life quality of the mothers having no other child with special needs is higher than that of the mothers having another child with special needs. In their study, Canarslan and Ahmetoğlu (2015) revealed that the family's economic conditions, parental status, presence of supportive individuals and receiving monthly/care fees for special needs children affect their life quality. Different results reported in the literature indicate the need for further research in the field.

The current study found that the life quality of the parents of ID children was not influenced by their parental status or the child's gender. However, having another special needs child in the family, parents' education level and family income were found to significantly affect their life satisfaction. Having another child with special needs was also found to have a significant negative effect on the life quality. It was also observed that as the total income level of the family increased, life satisfaction also increased. Furthermore, it was found that the difference was significant in the life quality between the parents who hold a graduate degree and the parents who are primary school graduates.

Mothers who have more than one disabled child feel more physically exhausted, struggle more in carrying out daily tasks and experience higher levels of fatigue, pain and sleeplessness. They are unable to dedicate much time to themselves (Tunç, 2011). In addition, it is a well-known fact that the impact of income level on the family's resources significantly affects the life quality. It is believed that for parents of ID children, who require a higher income due to their special needs, the increase in income level is associated with an improvement in the life quality.

Deveci-Şirin (2014) revealed a significant correlation between family income and the living conditions and that the life quality increases with the increase in the income level. Canarslan and Ahmetoğlu (2015) found in the study they conducted with the families of ID students that family

income significantly affects the life quality, and the life quality increases as family income increases. On the other hand, Toprak (2018) revealed that income level is not influential on the life quality parents of ID progeny. Tunç (2011) examined what affects the life quality of maternal parents with ID children. She stated that the level of income, education level and having another child with special needs affect the life quality. She also revealed that mothers with ID children do not spare time for themselves, have difficulties in going out and socializing, they mostly deal with their disabled children during the day and they need to be financially sufficient to have a quality life. Canarslan and Ahmetoğlu (2015) found a lower life quality among maternal parents than among fathers. On the other hand, Akandere et al. (2009) found that being a mother or father does not have an affect on life satisfaction of the parents of ID progeny. Some of these results in previous studies are parallel to the results of our study.

5. Results and discussion on the correlation between satisfaction in life and life quality of the proginitors of gifted youth and the parents of ID children

There are studies showing a connection between life quality and life satisfaction. Balkanlı (2008) attempted to evaluate the relationship between life quality, life satisfaction and hopelessness level in mothers who have a child diagnosed with autism and who do not have a child diagnosed with autism. The study revealed a weak correlation in a positive direction between life satisfaction and the social relationship dimension of life quality, a medium positive correlation between life satisfaction and the environmental dimension of life quality, a weak correlation in a positive direction between satisfaction in life and the physical dimension of life quality and a medium correlation in a positive direction between life satisfaction and the psychological dimension of life quality. Toprak (2018) showed that as the life quality of the parents of gifted and ID children improves, their life satisfaction increases. In the current study, it was found that there is a low and positive correlation between life satisfaction and life quality of the parents of gifted children and a medium and correlation in a positive direction between life satisfaction and life quality of the parents of ID children. These results are parallel to the results reported in the literature. Demir et al. (2021) stated that one of the predictors of life quality is life satisfaction and a medium relationship with positive correlation between life quality and life satisfaction. In this context, supports that will increase parents' life satisfaction should be provided to improve their life quality.

Suggestions

In the current study, the life satisfaction of parents with progeny who have special education needs was evaluated. The parents of children with intellectual disabilities reported higher satisfaction in life than those of gifted children. This may be attributed to the higher education and family income

levels of the parents of gifted children compared to the parents of the ID children. As a result, the perception of life quality, and consequently life satisfaction, may be lower for the parents of gifted children. In this context, there may be some benefit to more in-depth studies that examine families of gifted children on the basis of other demographic characteristics in order to expand the literature.

Families should be given training on their children with special needs. Financial support to families with special needs children should be increased. Childcare support should be provided to support families with more than one special needs child, so that parents can create time for themselves to socialize.

Determining the life quality of parents across the socio-economic strata in society will contribute to the measures to be taken for a healthy community life (Deveci-Şirin, 2014). It is recommended to conduct studies examining the life quality of parents according to socio-economic strata. Having an optimistic perspective has a positive influence on life satisfaction (Avşaroğlu and Okutan, 2018). In order to increase their life satisfaction, it is recommended to carry out studies to give parents an optimistic perspective. Different results have been reported in the literature; thus, it can be suggested to do similar studies with different and larger sample groups.

References

Akandere, M., Acar, M., & Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 23-32. Erişim adresi. https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61799/924411 01.06.2023

Akkanat, H. (1999). Üstün veya özel yetenekliler. *Üstün yetenekli çocuklar: Seçilmiş makaleler kitabı içinde*, 168-194.

Akkök, F. (2003). *Bayan perşembeler, farklı özelliği olan çocuk anneleri ile yapılan psikolojik danışma gruplarının ardından*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Avşaroğlu, S. & Okutan, H. (2018). Zihin engelli çocuğu olan ailelerin yaşam doyumları, iyimserlik ve psikolojik belirti düzeylerinin incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7*(1), 59-76. Erişim adresi https://dergipark.org.tr/en/pub/mjss/issue/40516/485818 03.01.2022

Aydıner Boylu, A., & Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam kalitesi ve göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 8*(15), 137-150.

Balkanlı, N. (2008*). Otistik çocuğu olan ve olmayan annelerde yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* 18. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Canarslan, H., & Ahmetoğlu, E. (2015). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(1), 13-31.

Cavkaytar, A. & Diken, H. İ. (2005). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Coleman, L. J. & Cross, T. L. (2005). *Being gifted in school: An introduction to development, guidance, and teaching.* Waco: Prufrock Press.

Creswell, J. W. (2012*). Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (4th ed.).* USA: Pearson Education Inc.

Dağlıoğlu, H. E. & Alemdar, M. (2010). Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 18*(3), 849-860.

Demir, R., Tanhan, A., Çiçek, İ., Yerlikaya, İ., Kurt, S. Ç., & Ünverdi, B. (2021). Yaşam kalitesinin yordayıcıları olarak psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu. *Yaşadıkça Eğitim*, *35*(1), 192-206.

Deveci Şirin, H. (2014). Ailelerde sosyo-demografik-ekonomik değişkenlerin aile yaşam kalitesine etkileri. *AJELI-Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction*, *2*(1), 31-46.

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment, 49*, 71-75.

Doll, E. A. (1941). The essentials of an inclusive concept of mental deficiency. *American Journal of Mental Deficiency*, *46*, 214-219.

Ellis, J. B., & Hirsch, J. K. (2000). Reasons for living in parents of developmentally delayed children. *Research in developmental disabilities*, *21*(4), 323-327.

Eripek, S. (2003). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. İçinde ataman, A. (Ed.), *Özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Evans, D. R. (1994). Enhancing quality of life in population at large. *Social Indicators Research, 33*, 47-84.

Fonseca, C. (2011). *Emotional intensity in gifted students: Helping kids cope with explosive feelings.* United States: Prufrock Press.

Gagne, F. (2010). Motivation within the DMGT 2.0 framework, *High Ability Studies, 21*(2), *81-99. doi: 10.1080/13598139.2010.525341*

Gargiulo R. (1985). *Working with parents of exceptional children: A guide for professionals*. Boston: Houghton Miffin Company.

Işıkhan, V. (2005). Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin psiko-sosyal ve sosyoekonomik sorunları. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 16(*2), 35-52. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48440/613625 01.06.2023.

Kabataş, M. & Çiftçi, S., (2019). Özel eğitim alanında görev yapan sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(19), 128-149. *doi: 10.16991/INESJOURNAL.1604.*

Karaçengel, F. J. (2007). *Zihinsel engelli çocuğa sahip anneler ile sağlıklı çocuğa sahip annelerin, atılganlık ve suçluluk-utanç düzeyleri açısından karşılaştırılması [*Yüksek Lisans Tezi], Maltepe Üniversitesi, İstanbul

Karakuş, F. (2010). Üstün yeteneklilerin ana-babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(1), 127-144.

Kayıhan, H. (2007). *Yaşam kalitesi.* 1. Ulusal Yaşlılık Konseyi Kongresi, İstanbul: Yaşlılık Konseyi Derneği,

Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19*(1), 51- 64.

Köksal Konik, A. (2014). Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların ebeveyni olmak. İçinde N. Baykoç (Ed.) *Üstün; akıl, zekâ, deha, yetenek, dahiler-savantlar gelişimleri ve eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Küçüker, S. (1993). Özürlü çocuk ailelerine yönelik psikolojik danışma hizmetleri. *Özel Eğitim Dergisi, 1*(3), 23-29.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality (2nd ed.).* New York: Harper & Row.

Meral, B. F., & Cavkaytar, A. (2013). Beach center aile yaşam kalitesi ölçeği'nin türkçe uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, *38*(48-60).

Meral, B. F., & Cavkaytar, A. (2015). Otizmli çocuk ailelerinin aile yaşam kalitesi algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *23*(3), 1363-1380.

Naftali, A. & Vella-Brobrick, D. A. (2008, November 20). Studying happiness: Wellbeing interventions and individual differences. *Proceedings of the 10th Australian Conference on Quality of Life, Deaken University.* Erişim adresi: http://www.deakin.edu.au/research/acql/conferences/abstracts-papers/2008/index.phc 06.01.2023

Özbay, Y. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018). T. C. Resmi Gazete (Sayı: 30471. Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 01.02.2023

Özkan, S. (1999). Yaşam kalitesinin ölçülmesi, whoqol-100 ve whoqol-bref. *Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmokoloji Dergisi*, *7*(2), 5-13.

Özmete, E. (2010). Aile yaşam kalitesi dinamikleri: aile iletişimi, ebeveyn sorumlulukları, duygusal, duygusal refah, fiziksel/materyal refahın algılanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(11), 455-465.*

Patton, M. Q. (1988). Utilization-focused evaluation, *Journal of Education Finance, 13*(4), 512–519. Retrived from http://www.jstor.org/stable/40703643 on the 8.01.2023

Proctor, G. (2008). CBT: The obscuring of power in the name of science. *European Journal of Psychotherapy and Counselling, 10*(3), 231–245. Retrieved from https://doi.org/10.1080/13642530802337975 on the 05.01.2023

Renzulli, J. S. (1986). *The treering conception of giftedness: A developmental model for creative productivity. Conception of giftedness.* Cambridge: Press syndicate of the university of Cambridge.

Smith-Bird, E., & Turnbull, A.P. (2005). Linking positive behavior support to Family quality of life outcomes. *Journal of Positive Behavior Interventions, 7*(3), 174- 180.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu (1995). *Zihinsel engelli bir çocuğum var* (ss. 17-36). Ankara: Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları.

Tomlinson, C. A. (2013). *Differentiated instruction.* In C. M. Callahan & H.L. Herberg-Davis (Eds), Fundamentals of gifted education: Considering multiple perspective, 287-300. New York, NY: Routledge.

Toprak, F. (2018). *Zihinsel engelli ve üstün yetenekli çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumları, yaşam kaliteleri ve sosyal destek algılarının karşılaştırılması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversites, Ankara.

Tregold, A. F. (1937). *Textbook on mental deficiency*. Baltimore Wood.

Tunç, M. (2011). *Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin yaşam kalitesini etkileyen etmenler: Yenimahalle ilçesi örneği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Vallerand RJ. Conner PB, & Blans MR. (1989), Satisfaction Of Elderly, *International Agıng And Human Development Life 24, 4, 277- 283.*

Yavuz, M., & Şafak, P. (2021). Otizm spektrum bozukluğu, zihin ve çoklu yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *41*(2), 1273-1294.

Yıldırım, F. (2012). *Üstün yetenekli çocuklar ve ailelerinde duygusal ve davranışsal özellikler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Yılmaz, Ş.Y. (2011). *Zihinsel engelli çocuklarda salya kontrolünün sağlanmasında oral motor terapinin etkililiği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.